

ГАРЧИГ

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	2
1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ	2
1.2. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	2
1.3. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ	2
ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ	5
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	10
ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ 11	
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	16
ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	18
ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	19
АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	26
АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	28
АРВАН ХОЁР. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	29
БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ.....	30

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Төслийн нэр:	“Гаалийн хяналтын талбай”
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр:	“Говийн алтан гулдмай” ХХК Улсын бүртгэлийн дугаар:1111005119 Регистрийн дугаар: 3618641
Хаяг:	Өмнөговь аймаг, Ханбогд сум, 5-р баг, Хайрхан баг, Цагаан хад, Утас/факс: 88118770

1.2. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

“Гаалийн хяналтын талбай” нь нийт 10 га талбайтай.

- Нүүрс ачих буулгах талбай
- Ажилчдын суурин, оффисын байр, Сэлбэгийн дэлгүүр, Авто засварын цэг

Нүүрс ачиж буулгах талбай:

“Говийн алтан гулдмай” ХХК нь 2012 онд Гадаад худалдаа явуулах зорилгоор байгуулагдсан ба одоо Гашуун сухайт боомтын Цагаан Хад гаалийн хяналтын бүсэд гаалийн хяналтын талбай зориулалтаар 10 га талбайг эзэмшин, нүүрс буулгаж, түр хадгалах, ачих, гаалийн хяналт хийх үйл ажиллагаа явуулж байна.

Эзэмшил талбай нь 900.000-1.700.000 тонн ачаа хүлээн авах хүчин чадалтай бөгөөд хоногт 50-100 автомашин хүлээж авах боломжтой.

Өдөрт 3500-7000 тн орчим, сард 70000-14000 тн нүүрс буулгаж, мөн тэр хэмжээний нүүрсийг ачиж, Гашуун сухайтын боомтоор нэвтрүүлнэ.

Хүснэгт 1. Хяналтын талбайн хүчин чадал

№	Үйлчилгээний нэр төрөл	Хэмжих нэгж	Хоногт ажиллах хүчин чадал	Жилд ажиллах хоног	Жилд ажиллах хүчин чадал
1	Нүүрс	тонн	3500-7000	245	857500-1715000
2	Машин	машин/хоног	50-100	245	12250-24500

1.3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙН БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖ

Гаалийн хяналтын талбай нь одоогоор ажилчид байрлах зориулалттай кемпийн байр, харуулын байр, сэлбэгийн дэлгүүр, авто засварын цэг зэргээс бүрдэнэ.

10 га талбайд:

- ✓ Орж гарах хаалга 0.4 га
- ✓ Харуулын байр 0.4 га
- ✓ Сэлбэгийн дэлгүүр 0.2 га
- ✓ Зам 0.8га
- ✓ Кемпийн байр 1.5 га
- ✓ Авто засварын цэг 0.22

Зураг 3. Талбайн одоогийн харагдах байдал /2022.05/

Хүснэгт 2. Ажилчдын бүтэц зохион байгуулалт

№	Албан тушаал	Ажилчдын тоо
1	Захирал	1
2	Талбайн эрхлэгч	1
3	ХАБЭА ажилтан	2
4	Талбайн зохицуулагч	2
5	Ковшийн оператор	6
6	Засварчин	4
7	Тогооч	2
8	Эмч	1
9	Харуул	2
10	Пүүний оператор	2
11	Гар буулгагч	4
12	Үйлчлэгч	1

Зураг 4. Ажилчдын байр болон хашаа

Зураг 5. Хайрган хучилт хийсэн байдал

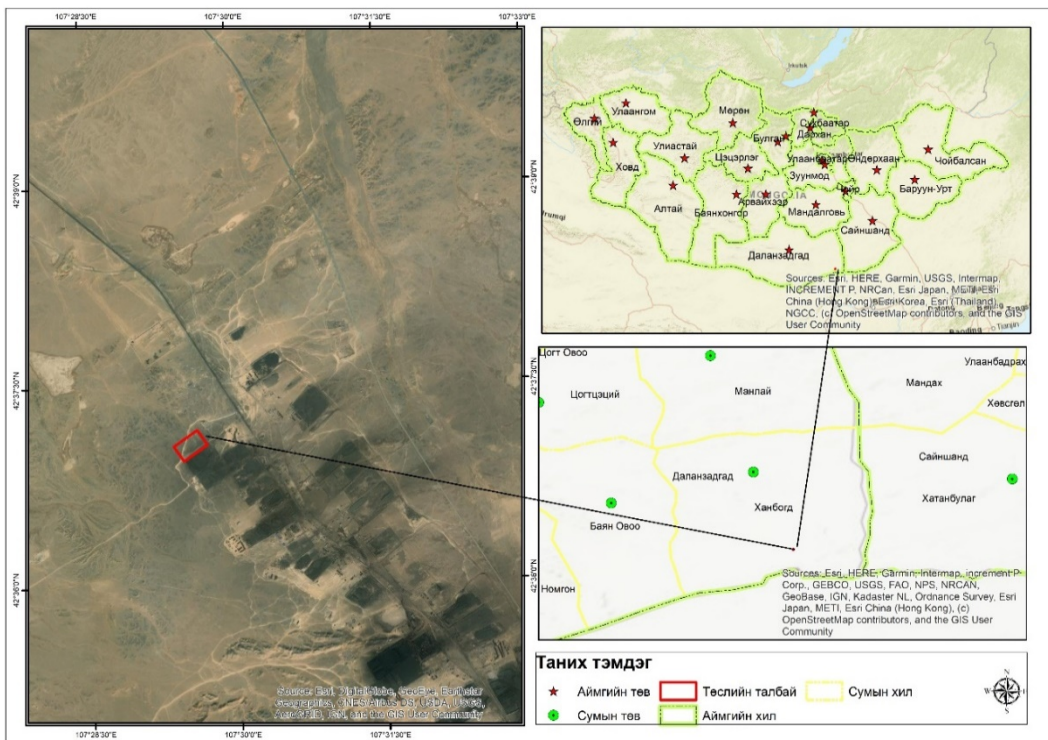
1.4. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ

“Гаалийн хяналтын талбай” нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нутаг дэвсгэр Цагаан хад хэмээх газарт сумын төвөөс зүүн урагш 70км, Гашуун Сүхайтын хилийн боомтоос 23 км-т байрлана.

“Говийн алтан гүлдмай” ХХК нь Ханбогд сумын Засаг даргын 2018 оны 02 сарын 05-ны өдрийн А/34 тоот шийдвэрээр 4601008735 тоот нэгж талбарын дугаар бүхий 10га талбайг 15 жилийн хугацаатай гаалийн хяналтын талбайн зориулалтаар эзэмшихээр эрх авсан.

Хүснэгт 3. Гаалийн талбайн солбицол

4601008735 нэгж талбарын дугаар бүхий 10 га						
№	Өргөрөг			Уртраг		
1	42	36	56.04	107	29	28.18
2	42	37	2.78	107	29	22.1
3	42	37	9.97	107	29	36.7
4	42	37	3.23	107	29	42.78

Зураг 6. Гаалийн хяналтын талбайн байршил

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Нийгэм, эдийн засаг: Өмнөговь аймаг 1931 онд байгуулагдсан ба Монгол Улсдаа газар нутгийн хэмжээгээрээ хамгийн том аймаг юм. Уг аймаг нь Монгол улсын хамгийн өмнөд хэсэгт оршдог бөгөөд урд талаараа БНХАУ-тай, баруун талаараа Баянхонгор, баруун хойд хэсгээр Өвөрхангай, хойд талаараа Дундговь, зүүн талаараа Дорноговь аймгуудтай тус тус хиллэн оршино.

Аймгийн төв Даланзадгад хот нь Улаанбаатар хотоос 560 км зайтай. Монгол улсын хэмжээнд хамгийн том 165,0 мянган кв.км нутаг дэвсгэртэй ба хүн амын суурьшил сийрэг 3,4 квадрат километр нутагт 1 хүн, 13,2 квадрат километр нутагт 1 өрх ноогдон хүн ам суурьшиж байна.

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь 1924 онд Галба нэртэйгээр байгуулагдсан бөгөөд 1931 оноос Ханбогд нэртэйгээр өргөжин хөгжиж байна. Номгон, Хайрхан, Жавхлант, Гавилууд, Баян гэсэн 5 багийн нийт 2193 өрхтэй.

Хүн ам

Тус сум нь 2023 оны жилийн эцсийн өрх, хүн амын тооллогоор 2193 өрхийн 8737 суурин хүн амтай байгаагийн 33.9 хувь нь 0-18 насны хүүхэд, 31.1 хувь нь 18-35 насны залуучууд, 31.4 хувь нь 36-аас дээш насны хүмүүс, 3.6 хувь нь тэтгэврийн насны ахмадууд эзэлж байгаа ба нийт хүмүүсийн 59.4 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

Мал аж ахуй

Мал сүргийн бүтэц:Сумын хэмжээнд 200560 толгой малтайгаас 32860 тэмээ, 10390 адуу, 6830 үхэр, 54240 хонь, 96240 ямаа байна.Сумын хэмжээгээр нутгийн шилмэл омог буюу Галбын говийн улаан тэмээ 32860 толгой тоологдсон нь нийт малын 16.4 хувийг эзэлж байна. 385 малчин өрх, 273 мал бүхий өрх байгаа нь сумын нийт өрхийн 45,4 хувийг эзэлж байна

Сургууль: Ерөнхий боловсролын 11 жилийн сургуулийн 29 бүлэгт 820 гаруй хүүхэд өдрөөр суралцаж, бага ангийн хамран сургалт 100 хувь, суурь боловсролын хамран сургалт 100 хувьд хүрсэн. Ерөнхий боловсролын сургуульд мэргэжлийн багшийн хангалт 100 хувь байна. Дотуур байрны 1 барилгатай, 80 хүүхдийн байрны барилгыг зориулалтын дагуу ашиглаж байна. Төрийн өмчийн 125, 175 хүүхдийн багтаамжтай 2 цэцэрлэгт 350 орчим хүүхэд хүмүүжиж хамран сургалт 92 хувьтай байна. Тус 2 цэцэрлэгт нийтдээ 47 ажилтан ажилладаг.

21-р цэцэрлэг Их булаг хороололд байршилтай 125 хүүхдийн хүчин чадалтай, одоогоор 150 хүүхэд хүмүүжиж байна. 18 багш, ажиллагсадтай 1966 онд ашиглалтад орсон. чулуун барилга. 50 хүүхдийн багтаамжтай барилга анх баригдсан, 2004, 2011 онуудад өргөтгөл засвар хийгдэж 125 хүүхдийн багтаамжтай болсон. 175 хүүхдийн цэцэрлэг

Эмнэлэг: Сум дундын эмнэлэг Дөрөлж хороололд байрлалтай. 8 ортой. 3 их эмч, бага эмч, эх баригч бага эмч нийт 28 ажилтан ажилчидтай. Барилга 1978 онд ашиглалтад орсон тоосгон барилга. Нөөц 50 квт дизель цахилгаан үүсгүүртэй. Төвлөрсөн уурын зууханд холбогдсон. 2013 онд 50 ортой эмнэлгийн барилгын ажил эхэлсэн.

Геоморфологи, гидрогеологийн нөхцөл: Геоморфологийн мужлалаар Төв Азийн геоморфологийн их мужийн Дундговь-Өмнөговийн мужид хамрах бөгөөд хотгор гүдгэрийн үндсэн шинж гэвэл уудам чулуурхаг хотос хоолой, хужир мараа бүхий тал зонхилох ажээ. Эндэх газрын гадарга бүрэлдэн тогтоход дэлхийн дотоод хүчнээс гадна салхи их үүрэг гүйцэтгэж түүний нөлөөгөөр энд тэнд элсэн хуримтлал үүссэн байдаг. Нөгөө талаар говь цөлийн нөлөөгөөр физик өгөршил, элэгдэл эвдрэл хааяагүй бий болж байжээ. Эндэх газрын гадаргыг ерөнхийд нь тэгшрэлийн гадарга, элэгдэл хуримтлалын гадарга гэж ялгаж үзэж болно. Ханбогд орчимд дорвитой өндөр уул байхгүй. Газрын гадаргын үнэмлэхүй өндөр нь далайн түвшнээс дээш 900-1300 метрийн хооронд хэлбэлзэж хамгийн өндөр нь баруун хойш 60км орчимд Ханбогд уул(1350м), зүүн зүгт 25км-т Агуй уул (1277 м), зүүн хойш 22км-т Хайрхан уул 1161м өндөр, цав толгод нь томоохон боловч нар салхи, хүйтний өгөршлийн улмаас элэгдэл эвдрэлд орж өнчин толгод мэт харагдана.

Төсөл хэрэгжих талбайн орчимд одоогоор нүүрс тээврийн компаниуд байрладаг бөгөөд хүнд даацын автомашины хөдөлгөөний улмаас ойр орчны талбай нь техноген элэгдэл, эвдрэлд

ертсөн боловч шинээр төлөвлөж байгаа гаалийн хяналтын талбай газар нь элэгдэл эвдрэлд одоогоор өртөөгүй байна.

Физик бохирдол: Гаалийн хяналтын бүсэд хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөнөөс дуу чимээ шуугиан ба доргион үүсэж байна.

Шуугиан нь дараах байдлаар хүн ба орчинд нөлөөлнө.

Тархины эд эсүүдийг гэмтээж төв мэдрэлийн системд нөлөөлснөөр түргэн ядрах, анхаарал сулрах, нойргүйдэх, тавгүйтэх байдал үүсгэн хөдөлмөрийн бүтээмжийг бууруулна.

Зүрх судасны үйл ажиллагаанд өөрчлөлт орох улмаар даралт ихэсгэх, бодисын солилцоо, ходоод гэдэсний хэвийн ажиллагааг алдагдуулж, хоол шингэлтэд сөргөөр нөлөөлдөг байна.

Сонсголд онцгой нөлөөлнө. Ялангуяа өндөр давтамж бүхий үргэлжилсэн шуугиан нь хүний сонсголыг муутгаж аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюулд хүргэж болзошгүй юм. Шуугиан ихтэй газар хүн түр ажиллаад гарахад тодорхой хугацаанд чих сонсох чадвараа алдаж, дараа нь сэргэдэг. Ийм орчинд хүн удаан хугацаагаар ажиллавал аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюултай. Мөн даралтат хий үлээх (хий гадагшлах), төмөр нүдэх, давтах, чихний ойролцоо тэсрэлт, дэлбэрэлт болох нь хурц шуугиан гаргах бөгөөд сонсголд онцгой аюултай нөлөө үзүүлнэ.

Шуугиан нь бас далдлах нөлөө үүсгэдэг, өөрөөр хэлбэл шуугианаас болж хүмүүсийн хоорондын хэвийн харьцаа алдагдаж мэдээлэл ба дохио санамж, анхааруулга сонсох зэрэгт саад болдог. Ялангуяа машины чимээ шуугиан нь ажиллагсдын хоорондын хэвийн харьцаа, анхааруулга, дохио санамжийг далдалж анхаарал сулруулснаар аваар, осолд ч хүргэж болзошгүй юм.

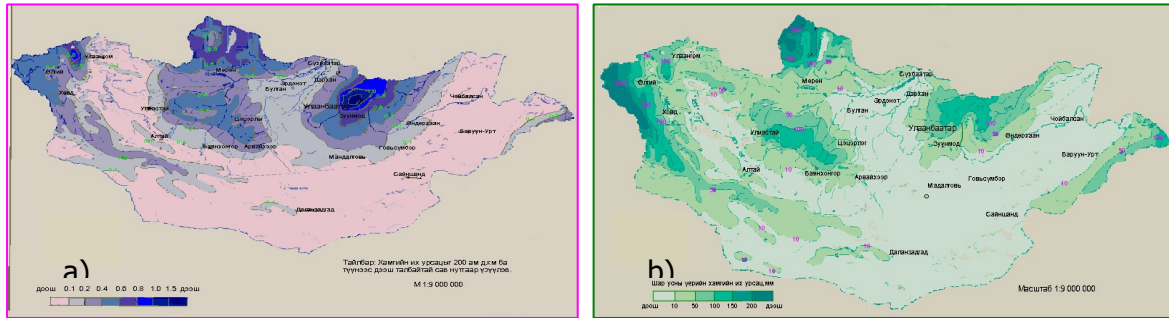
Шуугиан нь орчинд тодорхой давтамж бүхий хэлбэлзэх долгионоор тархах бөгөөд өндөр нам нь хэлбэлзлийн давтамж Гц-ээр тодорхойлогдоно. Давтамж нь хэчнээн өндөр байх тутам дуу төдий чинээ өндөр байдаг. Хүний сонсох эрхтэн 16-аас 20000 Гц хүртэлх давтамж бүхий дууг сонсдог байна. 16 Гц-ээс бага давтамж бүхий дууг хэт нам дуу, 20000Гц-ээс их давтамжтай дууг хэт өндөр дуу гэх бөгөөд эдгээр дууг хүн сонсдоггүй.

Шуугиан нь өндөр, нам давтамжийн олон авианы хослол юм. Өөрөөр хэлбэл орчинд тархаж байгаа дуу шуугиан нь дан ганц цэвэр авианаас бүрддэггүй. Нэгэн хэвийн үргэлжилсэн шуугианаас, өөрчлөлт ихтэй шуугиан нь хор нөлөө ихтэй. Мөн өндөр авиа нь нам авианаас, цэвэр авиа нь хосолсон авианаас илүү тээртэй бөгөөд гэмтэл учруулах нь илүүтэй байдаг.

Гадаргын ус: Тухайн бүс нутагт гадаргын усны сүлжээ маш сийрэг бөгөөд үндсэндээ байнгын урсацтай гол горхи байхгүй юм. Энэ шалтгаанаар ажиглалт хэмжилтийн цуваа бүхий гадаргын усны горим, нөөцийн ажиглалт хэмжилтийн цэг харуул энэ бүс нутагт байхгүй болно. Энэ бүс нутагт гол, сайрын урсац нь хаврын шар ус болон зуны хур борооны үерийн уснаас голчлон бүрдэх бөгөөд тэдгээрийн хэмжээ нь уур амьсгал, газрын гадаргуугийн байдал, тэжээгдэл зэргээс шалтгаална. Зуны улиралд богино хугацаанд орсон эрчимтэй аадар борооны улмаас дээр дурдсан уул болон тэдгээрийн салбар уулсаас эх авах гол, сайруудад шар ус, хур борооны үер, уруйн үер үүсдэг. Энэ нь улмаар хөрсийг элэгдүүлэн барилга байгууламж эвдэрч нурах зэргээр багагүй хохирол учрахад хүргэж болзошгүй.

Гадаргын урсац нь сав газрын физик газар зүйн болон өндрийн бүс бүслүүрийн онцлогоор илэрхийлсэн ерөнхий зүй тогтолтой байдаг. Иймд сав газрын физик газар зүй, хэвгий зэрэг хүчин зүйлсийн онцлогийг тусгасан урсцын хуваарилалтыг интеграл үзүүлэлт болох урсцын модуль ($m, л/сек км^2$) ба сав газрын дундаж өндрийн ($H, м$) хамаарлаар илэрхийлэх нь зохимжтой байдаг.

Дээр дурдсан хамаарлаар бол судалгааны талбар нь түр зуурын урсацтай хуурай сайрууд бүхий Төв Азийн гадагш урсацгүй ай савын Говь цөлийн бүс нутагт хамаарна. Энэхүү хамаарлаар судалгааны бүс нутагт гадаргын ус нь 0.02-өөс 0.05 л/сек км² хооронд хэлбэлзэнэ.

Зураг 7. Зуны хур бороо (а) болон хаврын шар усны (б) үерийн хамгийн их урсац, мм

Хүснэгт 4. Хоногт орсон 1 хувийн хангамшил бүхий хур бороо

Д/д	Аймаг	Сум-өртөө	Ажиглалтын хугацаа	Ажигласан жилийн		
				Хамгийн их	Хамгийн бага	Дундаж
1	Өмнөговь	Ханбогд	1978-1990	42.7	7.0	21.1
2		Цогт-Овоо	1963-1990	42.0	7.7	17.0
3		Даланзадгад	1940-1989	138.0	7.4	25.7

Судалгааны бүс нутаг орчмын хуурай сайруудад гадаргын урсац үүссэн ул мөр тодорхой ажиглагдаагүй ба ургамлын гарц муу, гантай байгаа зэрэг нь сүүлийн жилүүдэд тус бүс нутагт хур бороо бага орсон болохыг илтгэж байна. Түүнчлэн, сүүлийн жилүүдэд дэлхий дахинаа ажиглагдах болсон уур амьсгалын дулаарал болон хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллийн улмаас говь нутгийн, байнгын устай байдаг цөөн тооны тойром, баянбүрдийн ус хатаж, ширгэх үйл явц давамгайлж байна.

Говь нутгийн газрын гадаргын өндөршлийн ялгаа төдийлөн их биш ч, өргөн хөндий тал ихтэй, хур борооны, ялангуяа үерийн үед их хэмжээний хохирол, сүйтгэл учруулж чадахуйц (усыг бодвол нягт ихтэй, эвдэх, сүйтгэх хүчин чадал өндөртэй) шавар, чулуун холимог бүхий уруйн үер эдгээр тод бус илрэх судаг, сайраар урсан ирэх магадлал өндөртэй. Ийм байдал, ялангуяа нам уулс, тэдгээрийн ойр орчмын газрууд, тэдгээрээс гарсан ам хөндийн хуурай сайруудад түгээмэл ажиглагдах тул үер усны аюулаас хамгаалах далан хаалт, гүүр, гарцыг зохих стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх хэрэгтэй. .

Газрын доорх ус: Судалгааны талбай Төв Азийн гадагшаа урсацгүй ай савд багтана. Ханбогд уулын хавцлуудад байнгын урсацтай, өвөл дошин үүсгэдэг булаг ундарна. Уулын сайруудаар хаврын шар усны болон хур тунадас элбэгтэй үед үерийн ус өнгөрнө. Мөн хур тунадастай дулааны улиралд хоолойнуудын нам дор хэсэгт нуур цөөрөм үүснэ. Энэ газар нутаг нь нэлээд хуурайд тооцогдох бөгөөд агаарын харьцангуй чийгшлийн жилийн дундаж хэмжээ 40% -иас бага байдаг. Агаарын харьцангуй чийгшил 30% -иас бага байх өдрийн тоо өвлийн улиралд 10 орчим, зуны улиралд 10 аас дээш байдаг. Хур тунадас багатай, олон жилийн дунджаар жилд 99мм хур тунадас ордог бөгөөд энэ нь хангай нутгийнхаас 2-3 дахин бага байна. Говь нутагт хэт халсны улмаас агаарын босоо урсгал идэвхтэй хөгжиж эрчимтэй аадар бороо орох тохиолдол гардаг. Энэ бүсэд жилд орох тунадасны ихэнх хувь нь дулааны улирал буюу 5-8 сард, жилд ордог тунадасны 93.9% энэ саруудад ордог. Төслийн талбай нь гидрогеологийн Өмнөд системд

багтах ба Монгол улсын 29 сав газрын Алтайн өвөр говийн сав газарт хамаарна. Гидрогеологийн Өмнөд системийн хэмжээнд гадаргын ус тун ховор.

Хөрсөн бүрхэвч: Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь ерөнхий газрын өндөр далайн төвшнөөс дээш 900–1100 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ. Талбай орчим нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн өргөргийн бүсшилийн цөлийн бор саарал хөрсний 14-р тойрогт хамрагдана. Энэхүү тойрогт нам уулс, толгодын хэсгээр эх чулуулгийн илэрцтэй, дутуу хөгжилтэй сайр чулуурхаг цөлийн бор саарал /гөлтгөнөгүй/, тал хөндий, нам хотос хэсгээр цөлийн бор саарал, цөлийн мараалаг бор саарал, уугуул хэлбэрийн мараа хөрс, элсэн хөрс голлон тархана [Монгол улсын үндэсний атлас, 2009]. Талбайн орчмын нутагт тархсан хөрсийг ялгаж тогтооход Цөлийн бор тархсан байна.

Ургамлан бүрхэвч: Гаалийн хяналтын бүс нь Монгол орны ургамал газарзүйн мужлалаар Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарна (Н. Өлзийхутаг. 1989). Нам уул нуруу, говь цөл, цав толгодын тэдгээрийн хоорондын цөлийн хээрийн ургамалжилтай бөгөөд сөөгнөөс харгана, заримдаг сөөгөнцрүүд дэд зонхилно (И.Түвшинтогтох, 2014.).

Цөлийн хээрийн тархац Өдлөг хялганууд (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), зонхилон тархаж буй газар нутгаар тодорхойлогдоно. А.А.Юнатов (1974) цөлийн хээрт Өдлөг хялгана, Зүүнгарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongorica*), Таанаас (*Allium polyrhizum*) гадна заримдаг сөөгөнцөр, сөөг зонхилсон бүлгэмдлүүдийг хамааруулан үзсэн байдаг. Түүнчлэн цөлийн хээрийн бүсэд хонхор хотос, шал тойром зэрэг хөрсний ус ойр газраар бүсийн бус ургамалжил болох цайдмын ургамалжил (*Stipa splendens*, *Reaumuria soongorica*) зонхилно. Цөлөрхөг хээрийн ноёлогчид нь 3 зүйл Хялгана (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), 1 зүйл Хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), Таана (*Allium polyrhizum*), сөөгнөөс 4 зүйл Харгана (*Caragana pygmaea*, *C.leucophloea*, *C.bungei*, *C.korshinskyi*), Орог тэсэг (*Krascheninnikovia ceratoides*) болон заримдаг сөөгөнцөр шарилжууд (*Artemisia rutifolia*, *A.xanthochloa*, *A.santolinifolia*, *A.pychnoriza*) болно. Бусад заримдаг сөөгөнцөрүүд (*Artemisia frigida*, *A.caespitosa*, *A.xerophytica*, *Anabasis brevifolia*, *Salsola passerina*, *Convolvulus gortschakovii*, *Ajania achilloides*, *A.trifida*, *Reaumuria soongorica*, *Asterthamnus heteropappoides*) дэд зонхилно. Дагуул зүйл ургамлууд нь заримдаг сөөгөнцрөөс *Oxytropis aciphylla*, *Ptilotrichum canescens*, *Kochia prostrata*, алаг өвснөөс *Allium mongolicum*, *Gypsophilla desertorum*, *Convolvulus ammanii*, *Lagochilus ilicifolius*, *Scorzonera divaricata*, *Aster hispidus*, *Asparagus gobicus* зэрэг бол, цөөн настаас *Salsola pestifera*, *S.collina*, *Artemisia scoparia*, *Neopalassia pectinata* зэрэг ургамлууд болно (Түвшинтогтох, 2014).

Гаалийн хяналтын талбай орчмын ургамлан нөмрөг хүн, малын талхагдалд бага өртсөн боловч машин техникийн нөлөөлөл нэмэгдэхэд хүчтэй талхагдал доройтолд орсон байна. Мөн хүчтэй салхины нөлөөгөөр зарим газрын ургамлан нөмрөг нь хагд хуримтлал үүсэх боломжгүй болж улмаар доройтолд орсон байна.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг: Төсөл хэрэгжих Цагаанхад орчмын нутаг дэвсгэр нь түүх, соёлын дурсгалт зүйлс болон тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хилийн цэс, хамгаалалтын бүсэд ордоггүй. Төслийн талбай нь улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй байна.

Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс: Түүхийн дурсгалт Археологийн олдворыг харьяа байгууллагын захиргаанд тайлагнаж байхыг соёлын өв үнэт зүйлсийг хамгаалах хуульд заасан байдаг. Тэдгээр түүх, шинжлэх ухаан, соёлын үнэт зүйл болох газар, хөрс нь улсын хамгаалалтад байх бөгөөд археологийн аль ч олдвор улсын өмч болдог. Археологийн ба соёлын өв үнэт

дурсгалт зүйлс нь байгальдаа нөөцлөгдөн хадгалагдах зарчимтай гэж хуульд заасан байдаг. Дурсгалт газар, үнэт зүйлс нь эрсдэлд орохоор байвал эрх бүхий шинжилгээний байгууллага тэдгээрийг бүртгэн авч нүүлгэн шилжүүлж болно.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслөөс үүсэх гол нөлөөллүүд

Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт. Байгалийн төрөл зүйлүүдээс зэрлэг ан амьтдын орон зайн өөрчлөлтөд нөлөөлөх нөлөөллийн зэрэг нь “бага”, харин агаар орчны бохирдол, газар доорх усны нөөцөд үзүүлэх нөлөөлөл бараг дундаас бага зэрэгтэй байсан бол геологийн тогтцын өөрчлөлтөд хөрсний элэгдэл, эвдрэл ба бохирдол, ургамлын төрөл зүйлийн өөрчлөлт зэрэг нөлөөлөл дунд зэрэг байхаар гарсан байна.

Байгаль орчны чанар, нийгмийн өөрчлөлт. Нүүрс тээвэрлэх, буулгах, ачих үйл ажиллагааны үед гарах тоос, тоосонцроос бохирдох бохирдол их, хөрсний бохирдол, агаар орчны дуу чимээний физик бохирдол, ундны усны чанар хэмжээнд “дунд” зэргээр нөлөөтэй үнэлэгдэж байна.

Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, соёлт давхаргад үзүүлэх нөлөөлөл. Байгалийн үзэсгэлэнт төрх, орчны ландшафтын хэлбэр өнгө төрх, тусгай хамгаалалтай газарт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй. Түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологийн олдворт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй байна.

Бусад нөлөөлөл. Автозамын тээвэрлэлтээс шалтгаалан хөрс эвдрэх, ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавж үржих болон байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл /хүчтэй салхи, түймэр газар хөдлөл, аянга/-ийн нөлөөллийн зэрэг “бага” байхаар байна.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Үндсэн зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс төслийн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Хамрах хүрээ

БОМТ нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутагт хэрэгжих “Гаалийн хяналтын талбай”-н үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд Байгаль орчны ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээнд дэх бүхий л асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

1. Төслийн байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замүүд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
2. Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцөлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Агаар, бохирдол орчны	Гаалийн хяналтын талбайг тойруулан барьсан хашааг засах, янзлах	Нийт талбай		1,000.0			2024 онд	Байгаль хамгаалах тухай хууль Агаарын тухай хууль, MNS ISO 14064.1.2015 Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр (УИХ-ын тогтоол 2011.01.06) MNS 5013:2009 Бензинээр ажилладаг хөдөлгүүртэй автомашин Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөх дээд хэмжээ MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5924 : 2015 Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага
2		Нүүрс ачаад гарч байгаа машинүүдыг 100 хувь бүтээлттэй байлгах арга хэмжээг авч ажиллах	-		Тээвэрлэлттэй өдөр бүр			2024 онд	
3		Машин техникүүдийн янданд шүүлтүүр суурилуулж, найдвартай ажиллагааг хангах, Машин механизмын үзлэг оношилгоонд байнга хамруулж, янданд оч баригч хийх	автомашинууд					Жилд 1 удаа	
4		Нүүрс ачиж буулгах талбайн эргэн тойрон, талбайгаас засмал зам хүртэл тээврийн зам, авто машины зогсоол болон зогсоол хоорондын замыг хайрган хүчилттай болгон тохижуулах, хайрган хүчилттай хэсгийг сэргээн засварлах/хэсэгчлэн хайрган хүчилт тавих/	Авто зогсоол 1га			Дотоод төлөвлөлтөөр		2024 он	
5		Агаарт хаягдах тоосны хэмжээг багасгах	Салхи шуургатай үед зам, талбайг услах	Төслийн талбай орчимд		Үйл ажиллагааны зардлаар			

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
6	Агаар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт заагдсан хяналт шинжилгээг хийлгэж байх	ОХШХ-т тусгасан агаарын чанарын шинжилгээг хийлгэх	Нийт талбайн хэмжээнд		ОХШХ-т тусгасан			2024 он	
7	Хүний үйл ажиллагаагаар бий болгосон зохиомол ландшафт гадаргыг бий болгоно.	- Газрыг үр өгөөжтэй зүй зохистой ашиглах - Төлөвлөгдсөнөөс өөр талбайд нүүрсний овоолго үүсгэхгүй байх, талбайг зохион байгуулалттай ашиглах - Машин, техник болон бусад тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах,	Нийт талбай		Төслийн төлөвлөлт, дотоод зардлаар гүйцэтгэх боломжтой			2024 он	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ” MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2018 оны 11 дүгээр сарын 17 өдрийн А/443 дугаар тушаалын хавсралт Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, бүлшлэх үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага
8	Хөрс, газрын гадаргын бохирдол	Талбайн болон талбайн гаднах 50м радиус дах хогийг сар бүр цэвэрлэн, түр хадгалах цэгт хуримтлуулан эрх бүхий байгууллагаар зайлуулах	Нийт талбай		Дотоод төлөвлөлтөөр			Сар бүр	
9	Ургамлын бүрхэвчийн талхагдлыг хянах, ургамалжуулах	Ажиллагсдын байрлах суурины эргэн тойронд машин механизмын хөдөлгөөний хязгаарласан гортиг татаж, зориулалтын талбай гарган орчны	Төслийн талбай орчмын ургамлан нөмрөг		-			2024 онд	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		ургамлын талхагдлыг бууруулах арга хэмжээ авах							
10	Тоос, дуу шуугиан зэрэг техноген нөлөөлөл нь ургамлан нөмрөг тоос шороонд дарагдах, стресстэх зэргээр байгалийн аясаар нөхөн сэргэх, ургах үйл явцад сөрөг нөлөө үзүүлнэ.	Тоосжилт ихтэй үед зам талбайг услах	Төслийн талбай		-			2024 он	MNS 5914 : 2008 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, MNS 5918 : 2023 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага
11	Усан орчны бохирдол	Газрын доорх усны чанарыг хянах			ОХШХ-т тусгасан			2024	MNS 5924 : 2015 Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага
12	"амьтны нөөцийг хамгаалах" өвчилсөн, гамшигт, аюулт үзэгдэлд нэрвэгдсэн амьтанд тусламж үзүүлэх, авран хамгаалах	Амьтны сүргийн бүтцийн төлөв байдлыг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, тэдгээрийн жам ёсоороо нөхөн сэргэх боломжийг нь алдагдуулахгүйгээр амьтны нөөцийг зүй зохистой ашиглах, гамшиг, аюулт үзэгдэл, халдварт өвчин, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх /Шаардлагатай өвс, үндны усаар хангах/	Амьтад	боодол	25,000.0	20	500.0	2024 он	АМЬТНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/
Сөрөг нөлөөг бууруулах нийт зардал, мян.төг									1,500.0 мян.төг

Зураг 8. Төслийн талбайгаас нүүрс тээврийн зам хүртэлх талбайг хайрган хучилттай болгосон байдал

ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-ийн дагуу эзэмшил газрын 10 хувиас доошгүй талбайд зохих журмын дагуу зүлэгжүүлж мод тариалах шаардлагыг үүрэгжүүлж өгсөн байдаг. Иймд эзэмшил газрын 10-аас багагүй хувийг тохижилт, агаарын бохирдлыг бууруулах, ургамалжуулах зэрэг зорилгоор моджуулах арга хэмжээг зайлшгүй хийх шаардлагатай юм.

Газрын нөхөн сэргээлт гэдэг нь “эвдэрсэн газрын аж ахуйн үнэ цэнэ, бүтээмжийг нь сэргээх, тэрчлэн хүрээлэн буй орчны нөхцөлийг нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээ” юм. Жил бүр мод тарих ажлыг зохион байгуулж, өмнө тарьсныгаа арчлах, амьдраагүй хэсэгт нөхөн тарилт хийх зэргээр уламжлалт тогтсон өдөртэй болсон байх.

Цагаан хадны бүсэд Гаалийн хяналтын талбайн үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжүүд нь Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 1000 мод тарих төсвийг Өмнөговь аймгийн байгаль орчныг хамгаалах санд байршуулна.

Хүснэгт 6. Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал ¹ , төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Кемпийн эргэн тойронд мод тарих	Ургаагүй мод бутыг нөхөн тарих арчлалт хамгаалалт хийх	Кемпийн орчин	Ширхэг	50	11,250	562.5	2024 оны 5, 10 сард	- Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4 - Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн
2.	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод тарих	Жигд /3 нас/ Сүхай /Знас/ Хайлаас /Знас/ тарьц авах	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд сумын ЗДТГ-аас заасан газарт	Ширхэг	1000	11,250	11,250.0	2024 онд	
Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн нийт зардал, мян.төг				11,812.5					

¹ <http://ecoline.tcgroupp.mn/index.php/en/2013-04-30-23-44-01>

ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих орчинд сум суурин газар олон жил үйл ажиллагаа явуулсан, тэмдэглэгдэж бүртгэгдсэн түүх, соёлын дурсгалт зүйл сумын төвийн тухайн орчинд байхгүй.

Төслийн үйл ажиллагааны явцад талбайн хөрсөнд өмнө нь судалгаагаар илэрч байгаагүй олдвор илэрч болдог. Цаашид үйл ажиллагааны явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрсэн үед “Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн I бүлгийн 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж заасны дагуу түүх, соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулахтай холбоотой үүрэг хариуцлага мөрдөж ажиллах нь зүйтэй.

Соёлын ба үнэт өв зүйлсийг илрүүлж, тэр нь төслийн үйл ажиллагаанд эрсдэхээр байвал орон нутгийн засаг даргаас энэ үйл ажиллагааг даруй зогсоохыг шаардах, бололцоотой бол эдгээр газруудыг аль болох зохистойгоор хамгаалахыг хуульд заасан байдаг. Боловсрол, Соёл, ШУ-ны яамны тусгай зөвшөөрөлгүйгээр зөөж шилжүүлэх боломжгүй соёлын ба үнэт дурсгалын өвийг малтах, зөөх, эвдэхийг хуулиар хориглосон.

НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Гал түймэр	Ажлын талбайд гал түймрээс сэргийлэх боломжтой бүх арга хэмжээг авах Дараах эрсдэл бууруулах арга хэмжээг авах: Нийт ажилчдыг гал унтраах сургалтад хамруулах, аюулын гарцын (хэрэв тодорхой биш бол, жишээ нь ганц хаалгатай бол) байрлалыг заасан самбар байрлуулах; галын дохиолол, гал унтраагуур тэмдэг тавьсан байх хэрэгтэй. Гал гарсан тохиолдолд: а. Галаас яаралтай гарах Гал түймрийн үед барилга байгууламж бүрд тохирох зааврыг ашиглах	Төслийн бүх байршилд			Дотоод төлөвлөлт		Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг
Хүний эрүүл мэнд муудах	Хүний эрүүл мэнд муудахад харьяа сумын эрүүл мэндийн нэгдсэн төвд хүргэх арга хэмжээг авна.	Төслийн бүх байршилд	-		Дотоод төлөвлөлт		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 3, 4 дүгээр бүлэг
Цаг уурын эрсдэлтэй нөхцөлөөс үүсэх гэнэтийн осол	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	Төслийн бүх байршилд	-				
Автомашины осол	Замын хөдөлгөөний аюулгүйн дүрмийг мөрдөөгүй тохиолдолд авах арга хэмжээний тухай бодлогыг боловсруулж, мөрдөж ажиллах, нэг буюу түүнээс олон автомашин хамарсан осол гарсан тохиолдолд компанийн даатгалын журмыг мөрдөнө. Ослын улмаас хүн бэртэж гэмтэх буюу нас барсан тохиолдолд урьд нь тогтоосон эмнэлгийн түргэн тусламжийн журмыг мөрдөнө. Гал түймэр гарвал галын журмыг мөрдөнө.	тээвэрлэлт	-	-	-		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг Аюулгүй ажиллагааны журам, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 5 дугаар бүлэг, Замын хөдөлгөөний дүрэм, Замын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг
Нийт дүн		Үйл ажиллагааны зардал, дотоод төлөвлөлтөөр					

ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслөөс гарах хог хаягдлын төрлүүд ба хэмжээ: Төслийн хүрээнд дараах хог хаягдалд энгийн болон аюултай хог хаягдлын төрлүүд гарахаар байна. Хог хаягдлын гарцын хэмжээг төсөл хэрэгжүүлэгч хог хаягдлын нэр төрөл бүрээр нь холбогдох эх үүсвэр дээр нь ажлын зураг авалт хийж норматив тогтоох шаардлага тавигдаж байгаа. Бид БОМТ-ний хүрээнд төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг ажиллах хүч, ажлын хоног, хэрэглээний норм, техникийн ээлж гэх зэрэг үзүүлэлтүүдэд үндэслэн дараах байдлаар тооцлоо.

Хүснэгт 7. Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах хог хаягдлын хэмжээ

Хог хаягдлын ангилал	Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал		
Дахин ашиглах боломжтой	Цаас	4 ажилтан сард 0.4кг/хүн бичиг цаасны хаягдал
	Шил	Хүнсний баглаа боодлоос 30 хүн/хон*0.6 = 18 кг
	Хуванцар,	Хүнсний болон ахуйн хэрэглээнээс 30 хүн/хон*0.5= 15 кг
	Резин	Техникийн ээлжийн тоогоор тооцно.
	металл, төмөр	Нийт үүсэх хэмжээнээс: <ul style="list-style-type: none"> • Ундааны сав баглаанаас 30 хүн/хон* 0.3= 9 кг • Техник тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнээс гарах металлыг тооцоолох боломжгүй байна
Хүнсний хог хаягдал	(гал тогооны хаягдал)	30хүн*0.1кг*30хоног*12сар = 1080кг
Бусад хаягдал	Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	Нийт ажиллагсдын хэрэглээнээс 30 хүн*0.15кг*30хоног*12сар тооцоход 1620 кг
	Ахуйн хэрэглээнээс гарсан дахин ашиглахгүй шингэн хаягдал	Төслийн хүрээнд унд ахуйд ашиглах усны 90 хувь нь ахуйн бохир болж хаягдана.
Аюултай хог хаягдал		
Батарей аккумулятор	Хар тугалгатай батарей	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Хаягдал тос ба шингэн түлш	Түлшний тос, дизель	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Шингэн хадгалах танк, зөөврийн танк, торхны цэвэрлэгээний хаягдал	Тос агуулсан хаягдал	Тос агуулсан хаягдал нь: <ul style="list-style-type: none"> - Тос агуулсан арчих материалын хаягдал - Тос агуулсан хөрсний хуулдас
	Хаягдал шингэн катализатор	Тооцох боломжгүй. Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглэнэ.
Хөдөлгүүр, хурдны хайрцгийн болон тосолгооны тосны хаягдал	Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдлын ангилал. Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг дээр заасан байдлаар ангилах бөгөөд тэдгээрт нийцсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлж төслийн талбайн орчинд хог хаягдлыг ангилах, ангилсан хог хаягдлыг төвөг багатайгаар цуглуулах тухай мэдээллийг үйлчлүүлэгч олон нийтэд мэдээлж сурталчлахын зэрэгцээ хогийн цэгүүдийг оновчтой байршуулж холбогдох тэмдэг, тэмдэглэгээг ойлгомжтойгоор хийнэ.

Хүснэгт 8. Хог хаягдлыг зайлуулах

Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал	
цаас	Дахин боловсруулах боломжтой тул эрх бүхий этгээдэд хүлээлгэн өгөхийн тулд гэрээ хийнэ. Түр хадгалалтын цэгийг хуримтлагдах хэмжээ, тээвэрлэлтийн хугацаатайгаа уялдуулан төлөвлөсөн байна.
шил	
хуванцар, резин,	
металл, төмөр	
Хүнсний хаягдал, (гал тогооны хаягдал)	Маш бага хэмжээтэй гарах бөгөөд хэт бохирдолтой, удаан хугацаагаар хадгалах боломжгүй хаягдал тул хамгийн цөөндөө 7 хоногт 2 удаа зайлуулна. Тиймээс эрх бүхий этгээдээр тогтоосон хугацаанд тээвэрлүүлэн зөвшөөрөгдсөн цэгт хүргүүлнэ.
Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	
ахуйн хэрэглээнээс гарсан шингэн хаягдал	Бохирын цооногт хуримтлуулан эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулан зайлуулна.
Аюултай хог хаягдал	
Хар тугалгатай батарей	Аюултай хог хаягдлын зөвлөмжийг баримтална. Эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Ашигласан тос, масло	Аюултай хог хаягдлын хадгалалтын нөхцөл шаардлага хангасан цэгт хадгалж байгаад эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Хаягдал шингэн катализатор	Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглүүлнэ.
Машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдал цуглуулах саванд тавигдах ерөнхий шаардлага

5.1 Энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлыг цуглуулах зөөврийн сав нь дараах ерөнхий шаардлагуудыг хангасан байна. Үүнд:

- 5.1.1. Хогийн сав нь бат бөх, галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн, зэврэлтээс хамгаалагдсан байх
- 5.1.2. Хогийн савны хог цуглуулах хэсгүүд нь дахивар хог хаях зориулалтыг заасан стандарт мэдээлэх тэмдэг, өнгөтэй байх
- 5.1.3. Хогийн сав нь хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, ачих, тээвэрлэх технологид нийцсэн байх
- 5.1.4. Хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн таг эсхүл саравчтай байх
- 5.1.5. Түгээмэл хэрэглэгддэг угаалга цэвэрлэгээ, халдваргүйтгэлийн бодист тэсвэртэй, цэвэрлэхэд хялбар материалаар хийгдсэн байх
- 5.1.6. хогийн савны металл хийцийн эд ангийг зэврэлтээс хамгаалж энэхүү стандартад заасан өнгөөр, стандарт шаардлага хангасан будгаар технологийн дагуу будсан байх
- 5.1.7. энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлын савыг техникийн хяналтын төвүүдэд (бойлерын өрөө эсхүл агааржуулалтын систем) байрлуулж болохгүй. Аливаа хий, ус эсхүл гүйдлийн тоолуур эсхүл бусад мэдрэмтгий хэрэгслийн гэмтлээс бүрэн хамгаалсан байх
- 5.1.8. органик хог хаягдлын хувьд хангалттай агааржуулалтыг хийж байх шаардлагатай, агааржуулалт нь цахилгаан эсхүл байгалийн хэлбэрээр байж болно. Агаар солилцооны харьцаа нь хамгийн багадаа 0.8 м³/ц байна.

- 5.1.9. Хогийн сав нь нарны шууд тусгал тусахаас сэргийлсэн саравч эсхүл сүүдэр газар байршсан байна.

5.2. Энгийн хог хаягдал болох ахуйн хог хаягдал, органик хог хаягдал, цаас, шил, хуванцар, лааз зэрэг дахивар хог хаягдлыг тухайн төрлийн заасан савнуудад цуглуулж тодорхой хугацаанд хадгална.

5.3. Органик хог хаягдал нь гадаргууг хуурах, зэв үүсэх нөхцөл бүрдүүлдэг тул цайраар бүрсэн ган болон төмөр саванд хадгалж болохгүй. Цуглуулах савны дүүргэлт доорх байдлаар байвал тохиромжтой. Үүнд

5.3.1. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ (жишээ нь: 240 литр х 96кг)

5.3.2. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 1750 кг хүртэл

5.3.3. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 2500 кг хүртэл

Зураг 9. Хог олон төрлөөр ангилан түр хадгалах сав/жишээ/

Хүснэгт 9. Аж ахуй нэгж байгууллага байршуулах хогны савны шийдэл

Хэмжээ	Шийдэл	
Урт -3м Өндөр 1.5м Өргөн 1.5м	<ul style="list-style-type: none"> • Хүний биеийн өндөрт тохирсон • Савны амсрыг зөвхөн дахивар хийхээр тооцож хийсэн • Ангилсан хаягдлыг ачихад хялбараар шийдэж дахивар бүрээр салж ачилт хийгдэнэ. • Хаягжилтыг цоолтуураар шийдсэн • Шил ангилах хэсэг нь унаж хагарахаас сэргийлсэн, том жижиг хэмжээтэй 	<ul style="list-style-type: none"> • Ус орохоос хамгаалж газраас хөндий • Хоёр талаасаа дахивраа хийх шийдэлтэй п • Нараар цэнэглэгдэж хүн ойртохоор мэдэрч асдаг гэрэлтэй • Савнуудыг холбосон салахгүй байх оньсон түгжээтэй • Ангилан ялгах өнгийг шийдсэн.

Зураг 10. Нүхэн жорлон ариутгах ²

Халдваргүйжүүлэлтэнд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд, Эрүүл мэндийн сайдын хамтарсан тушаалаар баталсан хлорлог бодисыг хэрэглэнэ.

Хлорлог бодисыг ашиглан халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх:

Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэхийн өмнө хлорын идэвхийг тодорхойлно. Иргэд өөрсдөө халдваргүйтгэл хийх бодисоо худалдан авахдаа идэвхтэй хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэж авах нь чухал.

Дараах томъёог ашиглан уусмал бэлтгэхэд шаардлагатай бодисын хэмжээг тооцон гаргана

Бэлтгэх уусмалын% / хлорын идэвх% x 1000= 1л ус тутамд хийх бодисын хэмжээ /гр/

Жишээ: 40%-ийн идэвхтэй кальцийн гипохлорит 0.5%-ийн 1 л уусмал бэлтгэхэд хэчнээн хэмжээний бодис авахыг тооцож үзье.

$t = 0.5\% / 40\% \times 1000 = 12.5$ грамм

12.5 грамм бодис жинлэн авч 1 литр усанд уусган хэрэглэнэ.

АНХААР: Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх усны температур 30-40 градус байх нь тохиромжтой.

Хуурай бодисоос халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэсэн тохиолдолд уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут байлгаж хэрэглэнэ

Хэрэглэх арга: Халдваргүйжүүлэлтийн уусмалыг 1 м³ талбайд 2 литр уусмал орохоор тооцож, нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзлэхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Гэр хорооллын нүхэн жорлон, бохирын цооног дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улиралд гурван сард нэг удаа халдваргүйжүүлэлт хийнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийг шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

² [Нүхэн жорлонд халдваргүйжүүлэлт хийх зөвлөмж \(inspection.gov.mn\)](http://inspection.gov.mn)

Аюулгүй ажиллагаа: Халдваргүйжүүлэлтийн бодисыг найруулах хэрэглэхийн өмнө зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу найруулна.

Уусмал бэлтгэхдээ хамгаалах өмсгөл, бээлий маск, нүдний шил хэрэглэнэ.

Санамсаргүй тохиолдлоор хуурай бодис, бургиж нүд рүү орсон бол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах, амьсгалын замаар орсон бол цэвэр агаарт гаргах шаардлагатай.

- ✓ Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэнэ.
- ✓ Бодисыг хүүхдээс хол байлгана.
- ✓ Хуурайгаар хэрэглэхийг хориглоно.

Талбайд байгаа ашиглалтаас гарсан нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх” MNS 5924:2015 стандартын дагуу доорх шаардлагын дагуу ариутган булах шаардлагатай.

- ✓ Буулгах шаардлага. Дахин ашиглах боломжгүй жорлон, угаадасны нүхний бохирдсон хөрсийг зайлуулж халдваргүйжүүлэлт хийн эрүүл хөрсөөр дүүргэж ариутгана.
- ✓ Нэвчилттэй жорлон, угаадасны нүхний эзлэхүүний 90 хувь нь ялгадас, хөлдүүсээр дүүрэх үед жорлонгийн бүхээгийг зайлуулан нүхийг 30см-ээс багагүй зузаан шороогоор булна. Ялгадас доош шингэж хөрс суулт өгөх бүрд шороогоор нэмж булна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн жорлон доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүх байсан суурин дээр мод, зүлэг тарьж хөрсийг нөхөн сэргээнэ.

Ус ашиглагч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ахуйн бохир ус зайлуулах цэгээ ус тусгаарлагчаар тусгаарлаж тохижуулах журам

- ✓ Цэгийг бетон, төмөр бетон болон бусад ус үл нэвчих материалаар доторлоно:
- ✓ бетон, төмөр бетон нь усны бар илга, байгууламжийн бүтээцэд тавигдах шаардлагыг хангасан байна;
- ✓ бусад ус үл нэвчих материалаар доторлосон үед цэгийн бохир ус соруулах хэсэг нь гэмтэхээс хамгаалсан хийцтэй байна.
- ✓ Цэгийн хөрсний устай харьцах хэсгийг ус үл нэвчих материалаар хийнэ.
- ✓ Ус ашиглагч нь цэгийн эзэлхүүний 70-80 хувь дүүрсэн үед суллаж, цэг болон цэгийн орчинд халдваргүйжүүлэх үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжээр халдваргүйжүүлэлтийг хийлгэнэ.
- ✓ Цэгийн бохир усыг суллах, цэгт халдваргүйжүүлэлт хийхдээ тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр гүйцэтгүүлнэ.
- ✓ Тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага нь Усны тухай хуульд заасны дагуу бохир ус зайлуулах тогтоосон цэгт болон төвлөрсөн шугам сүлжээний зөвшөөрөлтэй худагт нийлүүлнэ.
- ✓ Ус ашиглагч нь дахин ашиглах боломжгүй цэгт халдваргүйжүүлэх үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжээр халдваргүйжүүлэлт хийлгэж, эрүүл хөрсөөр дүүргэж, цэг болон түүний орчинд халдваргүйжүүлэлтийг давтан хийлгэнэ.
- ✓ Сум, дүүргийн Засаг дарга нь цэг, түүний орчинд хөрсний бохирдлын шинжилгээг жилд 1-ээс доошгүй хийлгэж, халдваргүйжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулна.
- ✓ Цэгт хатуу хог хаягдал хаяхыг хориглоно.

НҮХЭН ЖОРЛОНГИЙН АРИУТГАГЧ

“ЖИГА” био идэвхжүүлэгч бактер нь:

- Хөрсийг нөхөн сэргээж эрүүлүүлнэ.
- Лагийн хэмжээ багасна.
- Органик нэгдлийг задлана.
- Эвгүй үнэр арилна.

Хэрэглэх заавар:

- Дулааны улиралд буюу 4-өөс 10-р сар хүртэл нэг удаадаа 5 литрийн савалгаатай бактерийг жигд тараан гойжуулж хэрэглэнэ.
- Жилдээ 3-4 удаа хэрэглэвэл илүү үр дүнтэй.

Урьдчилан сэргийлэх:

- Үерийн улмаас нүхэн жорлонгийн бохир тэлэх, халих аюул тулгардаг. Үүнээс урьдчилан сэргийлж био идэвхжүүлэгч бактерийг хэрэглэж халдварт өвчнөөс сэргийлье.

Давуу тал:

- Химийн найрлагагүй органик бүтээгдэхүүн бөгөөд хүн, байгальд сөрөг нөлөөгүй амьд бактер юм.

НҮХЭН ЖОРЛОН, БОХИРЫН ЦООНОГТ
ХАЛДВАРГҮЙТГЭЛ ХИЙХ ЗӨВЛӨМЖ

АНХААР

АШИГЛАХ БОДИС

Бодисын зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу хэрэглэх.

Хамгаалах өмсгөл, амны хаалт, бээлий, нүдний шил зүүх,

Санамсаргүйгээр бодис нүд рүү орвол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах,

Альсгалын замаар орвол агаарт гарах,

Хуурайгаар нь хэрэглэхгүй,

Хүүхдээс хал байлгах,

Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэх

Кальцийн гипохлорид-40%

Бодисоо худалдан авахдаа идэвхт хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэх хэрэгтэй.

УУСМАЛ БЭЛТГЭХ
Уусмал бэлтгэх ус +30С +40С

0.5 хувийн уусмал бэлтгэхэд кальцийн гипохлорид-40% бодисоос 12.5 гр авч 1 литр усанд уусгана.

Уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут орчим байлгана.

УУСМАЛ ХЭРЭГЛЭХ

1м куб бохирт 2 литр уусмал орохоор тооцож нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзэлхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэж халдваргүйжүүлнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийн 1 м квадрат талбайг 100мл уусмалаар шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийснээс хойш 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улирал тутам нэг удаа халдваргүйжүүлнэ.

Зураг 11. Ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн дарах нүхэн жорлонгийн одоогийн харагдах байдал

Хүснэгт 10. Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зардал

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Ахуйн	1.Мэдээлэл сурталчилгаа хийх, тэмдэгжүүлэх 2.Хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах технологид нийцсэн, галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн, салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн хийцлэлтэй зориулалтын цэг байгуулах 3.Нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.	Төслийн үйл ажиллагаа	-	-	-	1,000.0	2024 он	“Хог хаягдлын тухай” хууль, “Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага”, “Хог хаягдлын улсын мэдээллийн нэгдсэн сангийн тогтолцоо, бүрдэл болон мэдээлэл төвлөрүүлэх журам” “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.
2.	Ариутгал, халдваргүй-жүүлэлт хийх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног болон тэдгээрийн ойр орчмыг дулааны улиралд ялаа, шавж, бактери үржих, үнэрийн бохирдол тархахаас урьдчилан сэргийлж стандартын шаардлага хангасан зориулалтын бодис хэрэглэн 7 хоног тутамд устгал, ариутгал хийж байх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног	Удаа	30,000	Сар бүр	12*30 = 360.0	2024 он дулааны улирал	
3		Өмнө ашиглаж байсан нүхэн жорлонг ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн булшлах	Нүхэн жорлон	ш	500,000	1	500.0	2024 он	
4.	Хог хаягдал зайлуулах	Хогийг зөвшөөрсөн цэгт эрх бүхий байгууллагатай хийсэн гэрээний дагуу зайлуулах	Талбайн хэмжээнд	удаа	40,000	Сард 1	480.0		
5.	Аюултай хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлын байр барих\тос, тослох материал арчсан хаягдал\	-	Үйл ажиллагааны зардлаар					
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал, мян.төг								2,340.0	

Зураг 12. Ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн бүлшлэх нүхэн жорлон

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт 11. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	2	3	4	5	6	7	8	
АГААРЫН ЧАНАР								
1.	Агаарын чанарын (NO ₂ , SO ₂ , CO, PM _{2.5} , PM ₁₀) шинжилгээ хийлгэж байх	<ul style="list-style-type: none"> Төслийн талбайн эргэн тойронд 2 цэг 	2024 он 5 сар	1	40,000.0+50,000.0 техникч томилолт	130.0	Нэг удаагийн хэмжилтээр дуу чимээний ажиглалтыг нэг мөр хийнэ.	<ol style="list-style-type: none"> MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ
ХӨРС, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ								
1	Хөрсний ерөнхий шинжилгээ (Агрохими, Механик бүрэлдэхүүн)	<ul style="list-style-type: none"> Эвдрээгүй талбайгаас/фон цэг 	2024 он 5, 9 сар	1	25.0	50.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ”,
2	Хөрсний бохирдлын шинжилгээ /6 элемент/	<ul style="list-style-type: none"> Авто зогсоолын орчим Авто засварын газар 		2	25.0	100.0		
3	Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээ	<ul style="list-style-type: none"> 00 орчмоос Хогийн цэг 		2	25.0	100.0		
УСНЫ ЧАНАР								
1	Усны ерөнхий химийн үзүүлэлтүүд	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	49.0	49.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 4586:98 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага, MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүйн байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага. Чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ, MNS 6148:2010 Усны чанар. Газар доорх усны бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Усны бохирдлын хяналт хийх/ 54 элемент/	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	78.0	78.0		
Хяналт мониторингийг хэрэгжүүлэх жилийн гүйцэтгэлийн зардал, мян.төг								507.0

АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 12. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар
			2024 он					
			I	II	III	IV		
1.	Ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт бүхий аж ахуй нэгжээс ус худалдан авах гэрээ байгуулах	“Говийн алтан гүлдмай” ХХК - аас зохицуулах		+	+		Удирдах албан тушаалтан + асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн	Шаардлагатай тохиолдолд удирдах дээд байгууллагат асуудлыг тавьж шийдвэрлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.
2.	Байгаль орчны болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын харилцааг зохицуулах дотоод дүрэм, журамтай болох			+	+			
3	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэх, хяналт тавих		+				Гаалийн хяналтын талбай хариуцсан эрхлэгч	
4	Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь өөрийн өмч, эзэмшил, ашиглалтад байгаа газар болон орчны 50 метр хүртэлх газрын хог хаягдлыг цэвэрлэх, зайлуулах, ногоон байгууламжийн арчилгааг хийх;		+					
	Нийт	-						

АРВАН ХОЁР. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 13. Тайлагнах төлөвлөгөө

№	Зардлын агуулга	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцах албан тушаалтан	Холбогдох зардал	Зохион байгуулах газар
1	Өмнөговь аймгийн байгаль орчин аялал жуулчлалын газарт биелэлтийн тайлан хүргүүлэх	Хэвлэмэл тайлан	БОМТ-ний биелэлтийн тайлан	2024 оны 11 сарын 1-ний дотор	“Говийн алтан гүлдмай” ХХК-ийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	-	-
БОМТ-г тайлагнах ажлын зардлын дүн, мян.төг							-

БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд 2024 онд нийт **16,159,500.0** төгрөгийн зардал тооцогдож байна.

Хүснэгт 14. БОМТ-г хэрэгжүүлэх нийт зардал

№	БОМТ-ний хүрээнд хийх ажлын багц	Нийт тооцсон зардал, мян.төг	Нийт дүнд эзлэх хувь
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	1,500.0	19.1
2	Орчны тохижилт, ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө	11,812.5	65.7
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах	-	-
4	Осол эрсдэлээс хамгаалах төлөвлөгөө	-	-
5	Хог хаягдлын менежментийг зохион байгуулах	2,340.0	12.4
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	507.0	2.7
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ	-	-
8	БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	-	-
Нийт зардал		16,159.5	100.0

Хавсралт

1. БОННУ-ний батлагдсан нүүр
2. 2023 онд биелэлт дүгнэгдсэн нүүр
3. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ
4. Газрын гэрчилгээ
5. Кадастр
6. Хог хаягдлын гэрээ
7. Ус ашиглах гэрээ

Хавсралт 1. Батлагдсан нүүр

Батлав. БОАЖЯ-ны Ерөнхий шинжээч
..... Ц. Уранчимэг

Шүүмж хийсэн: БОАЖЯ-ны шинжээч
..... С. Нямжав

ЭХМОНГОЛЫН
БАЙГАЛЬ

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутаг
дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй
“Гаалийн хяналтын талбай” төслийн
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НӨЛӨӨЛЛИЙН
НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

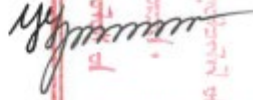
Тайланг боловсруулсан:
“Эхмонголын байгаль” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал
Б. Сайнзаяа

Зөвшөөрсөн:
“Говийн алтан гулдмай” ХХК-ийн захирал
М. Нарангарав

Улаанбаатар хот
2023 он

Батлав. БОАЖЯ-ны ерөнхий шинжээч

Ц. Уранчимэг

Зөвшөөрч хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээс.

“Говийн алтан гулдмай” ХХК-ийн захирал

М. Нарангарав

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутаг
дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй
“Гаалийн хяналтын талбай” төслийн
2023-2027 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Тайланг боловсруулсан:

“Эхмонголын байгаль” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал

Б. Сайнзаяа

Улаанбаатар хот
2023 он

Хавсралт 2. 2023 оны биелэлт дүгнэсэн нүүр

**“ГОВИЙН АЛТАН ГУЛДМАЙ” ХХК НИЙ ӨМНӨГОВЬ АЙМАГ, ХАНБОГД
СУМЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ ХЭРЭГЖИНЭ. НУТАГТ ОРШИХ “ГААЛИЙН
ХЯНАЛТЫН ТАЛБАЙ” ТӨСЛИЙН 2023ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГАЛЬ
ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН**

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 1111005119

ХЯНАСАН:
ХБӨБЗГ-ЫН
МЭРГЭЖИЛТЭН

ПҮРЭВ. ШИНЭЦЭЦЭГ

БИЕЛЭЛТИЙГ ТАЙЛАГНАСАН:
“ГОВИЙН АЛТАН
ГУЛДМАЙ” ХХК
ЗАХИРАЛ
“ГОВИЙН АЛТАН
ГУЛДМАЙ” ХХК БАЙГАЛЬ
ОРЧНЫ МЭРГЭЖИЛТЭН

М. НАРАНГАРАВ

АЛТАНСҮХ

2023 ОН

ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ ДҮГНЭХ ХУУДАС

1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр: “Говийн алтан гулдмай” ХХК
2. Төслийн байршил: Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум, Хайрхан баг
3. Огноо: 2024.03.27

ГОВИЙН АЛТАН ГУЛДМАЙ ХХК-ИЙН 2023 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
БИЕЛЭЛТИЙГ ДҮГНЭХ ХУУДАС

№	Бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Авсан байвал зохих оноо	Биелэлтийн оноо	Тайлбар, үндэслэл
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт	20	18.5	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хамгаалах арга хэмжээний хүрээнд агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 4 ажил төлөвлөж 90%, гадаргын болон газрын доорх усны нөөцөд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 1 ажил төлөвлөн 100%, газрын гадарга хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 3 ажил төлөвлөж 86.6%, ургамал, амьтанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 6 ажил төлөвлөж 95% тус тус хэрэгжүүлсэн байна. /Нийт хэрэгжилт 92.9%/
2	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	15	15	Төлөвлөсөн ажлыг бүрэн хэрэгжүүлсэн. /Нийт хэрэгжилт 100%/
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний биелэлт	5	5	Төлөвлөгдөөгүй.
4	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	20	19.5	Нийт 4 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжүүлсэн. /Хэрэгжилт 97.5%/
5	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	20	19	Нийт 6 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжүүлсэн. /Хэрэгжилт 95%/
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	10	10	5 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжсэн. /Хэрэгжилт 100%/
7	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	5	5	2 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжсэн. /Хэрэгжилт 100%/

8	Нөлөөлдлийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт	5	2.5	2 ажил төлөвлөж 1 ажил бүрэн хэрэгжсэн. Төслийн талбайн оршин суугчдад тайлагнаагүй. /Хэрэгжилт 50%/
	Дүн (арифметик дундаж)	100	94.5	Хангалттай

Говийн алтан гулдмай ХХК нь 2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан 7-н бүрэлдэхүүн ажил төлөвлөж 94.5 оноогоор хангалттай хэрэгжүүлсэн гэж үзнэв.

Комиссын дарга:

Гишүүд:

Нарийн бичгийн дарга:

Хүлээн зөвшөөрсөн:
Говийн алтан гулдмай ХХК-ийн менежер

Х.Отгонмөнх
/БОАЖ-ын газрын дарга/

Д.Ичинноров
/БОАЖ-ын газрын БОХУ-ын байцаагч /

Т.Пунсанцогвоо
/БОАЖ-ын газрын БОХУ-ын байцаагч/

Б.Алтангэрэл
/БОАЖ-ын газрын Ханбогд сум хариуцсан БОХУ-ын байцаагч/

О.Ангараг
/Ханбогд сумын “Уул уурхай-Ус” хариуцсан Байгаль хамгаалагч/

Д.Батцэнгэл
/Ханбогд сумын Хайрхан багийн Засаг дарга, иргэний төлөөлөл/

Б.Оргилмаа
/БОАЖ-ын газрын Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлага, хяналт шалгалтын хэлтсийн дарга /

Б.Балжинням

УБ-2

Монгол Улсын Засгийн газрын
2004 оны 20 дугаар тогтоолоор батлан.

МОНГОЛ УЛС
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

2012.01.25 /Бүртгэсэн өдөр, сар, өдөр /

№ 030042033

1111005119 /Улсын бүртгэлийн дугаар /

3618641 /Регистрийн дугаар /

Говийн алтан гулдмай, Хялгарвалдмал хөрүцлэгатай компани
/Хуулийн этгээдийн нэр, хэрүцлэгатай хэлбэр /

Дүрэм
/Үүсгэн бөдүүлэх бэрчим бичгөө /

Шийдвэр 01 2012.01.18
/Шийдвэрийн нэр / /дугаар / /он, сар, өдөр /

4610 /коб /

4520

8413

Галамж дотоод худалдаа
/Ихэнх эрхийг эдгээд ашиглахыг чиглэл /

Автомашинь засвар үйлгэмгээ
Аялал зуулгчлал

/коб /

Хугацаагүй 1 1,000.00
/хугацаа / /ашигүдийн тоо / /өдрийн хөрөнгийн хэмжээ, янцган төлөгөөдөр /

Өмнөговь, Даланзадгад, 3-р баг, Дунлан, 17, Утас1: 99108369, Утас2: 0, Факс: 0
/хуулийн этгээдийн ажилын бэрим хэлбэр /

Өмнөговь аймгийн улсын
бүртгэлийн хэлтэс
/Бүртгэсэн бөдүүлэх нэр /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2013 он 9 сар 26 өдөр ТТС2514- 5208722

Хавсралт 3. Газрын гэрчилгээ, кадастр

МОНГОЛ УЛС

**АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН
ГАЗАР ЭЗЭМШИХ ЭРХИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭ**

Дугаар 000009811

Говийн алтан гулдмай ХХК / 3618641 /-д
(аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр) (регистрийн дугаар)

Сумын Засаг даргын захирамж -ын 20 18 оны 02 сарын 05 өдрийн А/34 тоот
(шийдвэр гаргагч)

шийдвэрийг үндэслэн Өмнөговь Ханбогд Хайрхан 5-р баг
(аймаг, нийслэл) (сум, дүүрэг) (баг, хороо)

Цагаан хад хаягт
(судалсны нэр) (хашааны дугаар, тоот)

байрлах, нэгж талбарын 4601008735 дугаар бүхий 100000.0 / 10 /
м.кв /га/ газрыг

Гаалийн хяналтын талбай зориулалтаар

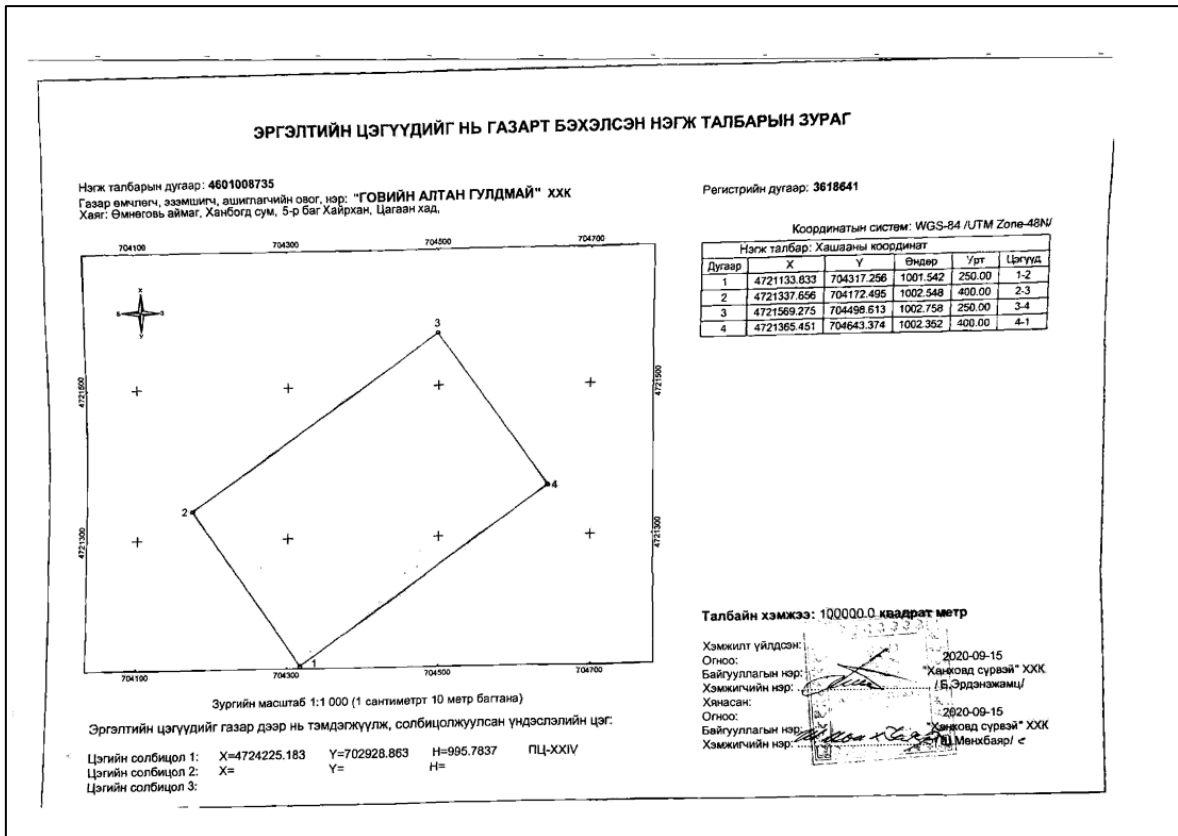
15 жилийн хугацаатай эзэмшүүлж, эрхийн улсын бүртгэлийн Э-1112000027
дугаарт бүртгэж гэрчилгээ олгов.

**ГАЗРЫН АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН
БАЙГУУЛЛАГА / АЛБАН ТУШААЛТАН**

СУМЫН ГАЗРЫН ДААМАЛ

ТАМГА / ТЭМДЭГ Ж.Наранхүү
(сэрвэ үхээ) (нэр)

19 05 23
20 оны сарын өдөр

Хавсралт 4. Усны боломжит нөөцийн дүгнэлт, ус ашиглах гэрээ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ АГЕНТЛАГ
УСНЫ ГАЗАР

Чингүнжавын гудамж, 2 дугаар хороо,
Баянгол дүүрэг, Улаанбаатар хот, 16050
Утас/Факс: (976-51) 26 55 78, (976-51) 26 55 36,
Цахим шуудан: office@water.gov.mn,
Цахим хуудас: www.water.gov.mn

2023. 06.22 № 011/749
танай 2023. 06.20 ны № 23/111 -т

“ЭХ МОНГОЛЫН БАЙГАЛЬ” ХХК-Д

“Усны тухай” хуулийн 16¹.4.10 дахь заалтыг үндэслэн Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутаг дэвсгэрт байрлах “Говийн алтан гулдмай” ХХК-ийн хэрэгжүүлэх “Гаалийн хяналтын талбай” төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан болон холбогдох материалыг судлан үзээд усны ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт гарган хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт: 1 хуудастай.

ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ
ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ *Б.БОЛДБААТАР*

163331931

УСНЫ АШИГЛАХ БОЛОМЖИТ НӨӨЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2023 оны 06 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Дугаар - 106

Улаанбаатар хот
Утас: 51- 265528

1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгж, байгууллага:

“Говийн алтан гулдмай” ХХК, улсын бүртгэлийн гэрчилгээний дугаар: 1111005119,
регистрийн дугаар: 3618641, утасны дугаар: 99106399

2. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ боловсруулсан аж ахуйн нэгж, байгууллага:

“Эх монголын байгаль” ХХК, утасны дугаар: 70105806, 88085806

3. Төслийн нэр, байршил:

“Гаалийн хяналтын талбай” төсөл нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутаг дэвсгэрт
хэрэгжих бөгөөд Галба-Өөш-Долоодын говийн сав газарт хамаарна.

4. Тусгай зөвшөөрлийн дугаар, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний нэр, төрөл, зориулалт:

Аж ахуйн нэгж байгууллагын газар эзэмших гэрчилгээний дугаар: 000009811

5. Төслийн хүчин чадал, ажиллах горим:

Гаалийн хяналтын талбай төсөл нь жилд 900,000-1,700,000 тн ачаа хүлээн авах хүчин
чадалтай. Төсөлд 28 ажилтан 360 хоног ажиллана.

6. Усны эх үүсвэр, байршил:

Төслийн усны хэрэгцээг гүний худгаас хангана.

Худгийн ундарга: 2.4 л/сек ,байршил: 107° 24' 12", 42° 46' 56"

7. Ашиглах усны хэмжээ:

Төслийн жилийн усны хэрэглээг БОНХАЖ-ын Сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалаар
баталсан “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах
усны норм”-оор тооцоход:

Унд-ахуйн ус хэрэглээ:

28 хүн х 80 л/хон = 2.2 м³/хон (792 м³/жил);

Зам талбайн усалгаа:

1000 м² х 2 м³ = 2 м³/хон х 90 (усалгаа хийх хоног) (180 м³/жил);

Ногоон байгууламжийн усалгаа:

Хайлаас: 50 ш х 40 л = 2 м³/хон х 90 (усалгаа хийх хоног) (180 м³/жил);

Төслийн нийт усны хэрэглээ: 6.2 м³/хон (1152 м³/жил)

8. Дүгнэлт:

Төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардагдах 6.2 м³/хон усны хэрэгцээг иргэн Б.Баярцэнгэлийн
эзэмшлийн 2.4 л/сек (207.36 м³/хон) ундаргатай гүний худгаас 2023 оны 05 дугаар сарын 05-
ны өдрийн гэрээний дагуу хангахад усны ашиглах боломжит нөөцийн хэмжээ хүрэлцээтэй
байна.

9. Тавих шаардлага, цаашид авах арга хэмжээ, зөвлөмж:

Төслийг хэрэгжүүлэхдээ “Усны тухай” хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.4, 28 дугаар зүйлийн
28.4, 30 дугаар зүйлийн 30.1 хэсгийг хэрэгжүүлж ажиллахыг “Говийн алтан гулдмай” ХХК-д
зөвлөж байна.

УСНЫ НӨӨЦИЙН ХЭЛТСИЙН МЭРГЭЖИЛТЭН

Б.АЛТАНЗУЛ

УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ

2023 оны 06сарын 02-ны өдөр

Дугаар 03/05

Улаанбаатар хот

Энэхүү УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ-г нэг талаас худаг эзэмшигч **КЙ 84121671** регистэрийн дугаартай Баньд овогтой **Баярцэнгэл** /цаашид “Ашиглуулагч” гэх/ түүнийг төлөөлж Б.Баярцэнгэл нөгөө талаас “Говийн Алтан Гулдмай” ХХК /цаашид “Ашиглагч” гэх/ түүнийг төлөөлж Захирал М.Нарангарав нар 2023 оны 06-р сарын 02-ний өдрийн **01** дугаартай ус ашиглуулах дүгнэлтэй 2023 оны 02-р сарын 14 -ний өдрийн ус ашиглах зөвшөөрлийг үндэслэн дараах нөхцөлөөр энэхүү гэрээг байгуулав.

Энэхүү гэрээ нь сайн дурын үндсэн дээр байгуулагдсан бөгөөд гэрээний бүх зүйл, заалттай нэг бүрчлэн бүрэн танилцаж хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх, хүсэл зорилгоо бүрэн илэрхийлсэн байх зарчимд тулгуурлагдсан болохыг хоёр тал харилцан хүлээн зөвшөөрөв.

Нэг. Ерөнхий зүйл

- 1.1 Өмнөговь аймаг Ханбогд сум 3-р баг цутгалан Жавхлант 331 тоот хаягт орших Ашиглуулагчийн өмчлөлийн худгаас Ашиглагч нь өөрийн хэрэглээний цэвэр усыг худалдан авч, төлбөрийг саадгүй төлнө.
- 1.2 Гэрээний хугацаа: Ашиглагч, ашиглуулагч нь ус ашиглах талаар тохиролцон энэхүү гэрээг гурван жилийн хугацаатайгаар байгуулав.

Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл

- 2.1 Ус ашиглах зориулалт, хэмжээ хоногт 5 тонн машинаар 5 удаа Цагаан хад суурьшилийн бүсрүү ус тээвэрлэнэ

Худгийн нэр : Баруун замт

Солбицол: 42° 46' 56" 107° 24' 12" Гүн 61 Ундарга л/сек 2,4 усны тоолуур байхгүй

- 2.5.Ус ашигласны нэгж төлбөрийг харилцан тохиролцож төлнө

Гурав. Талуудын эрх, үүрэг

3.1. Ашиглуулагчийн эрх, үүрэг

3.1.1. Ашиглуулагч нь худаг ашиглахтай холбоотой холбогдох зөвшөөрөлийг / Ус ашиглуулах дүгнэлт, ус ашиглах зөвшөөрөл, хаягдал усны талаарх дүгнэлт, хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөл г.м/ холбогдох эрх бүхий байгууллагаас авсан байх,

3.1.2. Ашиглуулагч нь усны нөөц ашигласны төлбөр, татвар, хураамжийг холбогдох эрх бүхий байгууллагад төлнө.

3.1.3. Ашиглуулагч нь худгийг бохирдол, хомсдолоос хамгаалах зорилгоор эрүүл ахуйн болон хориглолтын бүсийн хил, заагийг мэдэгдэхүйцээр тэмдэгжүүлэх, хамгаалах.

3.1.4. Ашиглуулагч нь Ашиглагчийн үйл ажиллагаанд шаардлагатай байгаа цэвэр усаар саадгүй хангах,

3.2 Ашиглагчийн эрх үүрэг

3.2.1 Ашиглагч нь хүлээн авсан цэвэр усны төлбөрийг Ашиглуулагчид саадгүй төлөх,

3.2.2. Ашиглагч нь цэвэр усыг өөрийн хэрэгцээгээр, зүй зохистой хэрэглэх,

3.2.3. Ашиглагч нь худгийн ойр орчныг бохирдуулахгүй хог хаягдал хаягүй байх,

3.2.4. Ашиглагч худгаас ус авахдаа цэвэр усыг асгахгүй байх,

Дөрөв. Бусад

4.1. Энэхүү гэрээ нь Монгол хэл дээр 2 эх хувь байх бөгөөд хоёр талын эрх бүхий этгээдүүд гарын үсэг зурж, дугаар авч, тэмдэг дарж баталгаажуулснаар хүчин төгөлдөр болно.

4.2 Гэрээтэй холбогдон гарах аливаа мэдэгдэл, шаардлага, захидлууд нь бичгийн хэлбэрээр байх бөгөөд доорх хаягаар хүргэсэн үед тухайн баримтыг хүлээн авсанд тооцно.

4.3.Талуудын тохиролцсоноор гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болох ба бичгээр үйлдэнэ.

4.4. Гэрээг Монгол улсад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд байгуулсан бөгөөд түүнд заасны дагуу ойлгож, тайлбарлагдана.

4.5. Гэрээнд заагаагүй бусад асуудлыг Монгол улсын хуулийн дагуу шийдвэрлэнэ.

4.6. Гэрээний хугацаанд болон түүнээс хойш үүсэх маргаантай асуудлыг хоёр тал харилцан эв зүйгээр шийдвэрлэхийг эрмэлзэнэ. Тохиролцоонд эс хүрсэн тохиолдолд асуудлыг Монгол улсын шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

*ЭНЭХҮҮ ГЭРЭЭНИЙ БҮХ ЗҮЙЛ ЗААЛТТАЙ БҮРЭН ТАНИЛЦАЖ, ХҮЛЭЭН
ЗӨВШӨӨРСӨН БӨГӨӨД ЯМАР НЭГЭН МАРГААНГҮЙ БОЛОХЫГ БАТЛАВ.*

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж:

Баньд овогтой Баярцэнгэл

Гарын үсэг:

Харилцах утас: 88110922

Ус ашиглагчийг төлөөлж:

ГовийнАлтанГулдмайХХК

Гарын үсэг:

Харилцах утас: 77727755

Хавсралт 5. Ахуйн хог хаягдлын гэрээ

ХОГ ТЭЭВЭРЛЭЛТИЙН ГЭРЭЭ

2023 оны 10 дугаар
Сарын 16-ны өдөр

№

Ханбогд сум

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

Нэг талаас “Ханбогд хот тохижилт” ОНӨААТҮГазар түүнийг төлөөлөн захирал Догь овогтой ЭРХЭМБААТАР /цаашид “Гүйцэтгэгч” гэх/ нөгөө талаас 3618641 регистрийн дугаартай “Говийн алтан гулдмай” ХХК-ийг төлөөлж Захирал Мягмарсүрэн овогтой Нарангарав /цаашид “Захиалагч” гэх/ нар Монгол улсын хог хаягдлын тухай хууль, үндэслэн харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.

1.1. Энэхүү гэрээ нь хогийг ачиж, тээвэрлэх, уг үйлчилгээг зохицуулахад чиглэгдэнэ.

Хоёр. Гэрээний хугацаа

2.1. Гэрээний хугацаа 2023 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдрөөс эхлэн 2024 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдөр хүртэл 1 жил хүчинтэй.

Гурав. Захиалагчийн эрх үүрэг

Захиалагч дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

3.1. Хог тээвэрлэгч байгууллагын хог ачиж, тээвэрлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих.

3.2. Төлбөрийг жилд 2 удаа хувааж төлнө.Гэрээ байгуулахад 6 сарын төлбөрийг урьдчилан төлсөнөөр гэрээ баталгаажна.

3.3.. Захиалагч нь хог хаягдалын ачилтыг хариуцах ба төлбөрийг төлсөнөөр гүйцэтгэгч хог хаягдалыг тээвэрлэнэ

3.4. Захиалагч нь хогийг ил задгай болон ухсан нүхэнд асгахгүй ба зориулалтын хуванцар сав,поошиг зэрэгт хийсэн байна.Хогийг ухсан нүхэнд хийхийг хориглоно.

3.5. Хууль тогтоомжинд заасан бусад эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

Дөрөв. Гүйцэтгэгчийн эрх үүрэг

Гүйцэтгэгч нь дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

4.1.Захиалагч байгууллагын хог хаягдлыг сард хоёр удаа тээвэрлэх;

4.2. Тээвэрлэсэн хог хаягдлыг төвлөрсөн цэгт тээвэрлэж, хогийн төвлөрсөн цэгийн дотоод журмыг чанд сахих;

4.3. Машин техникийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, машин техник эвдэрсэн тохиолдолд хог ачиж цуглуулах хуваарийг алдагдуулахгүй байлгах зорилгоор сэлгэн ажиллуулах машин техникийн бэлэн байдлыг хангах;

4.4. “Хог хаягдлын талбайн хураамж болон үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай” тогтоолд заасан үнийн тарифаар үйлчлэх

4.5. Хууль тогтоомжинд заасан бусад эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

Тав. Төлбөр тооцоо

5.1. Гүйцэтгэгч нь төлбөрийг захиалагчид нэхэмжлэл хүргүүлэх;
5.2. Захиалагч нь үйлчилгээний төлбөрийг 2 ачилт буулгалт хөлс болон шатахуун орсон үнэ 1 сарын 330000 (гурван зуун гучин мянга, НӨАТ орсон) төгрөг буюу 6 сарын төлбөр болох 1,980,000 төгрөгийг Төрийн банкны Ханбогд хот тохижилт ОНӨААТҮГ нэртэй 211000143144 тоот дансанд шилжүүлж байна.

Зургаа. Давагдашгүй хүчин зүйлс

6.1. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас Талуудын аль нэг нь гэрээнд заасан үүргээ биелүүлээгүй эсхүл зохих ёсоор биелүүлээгүй, биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд нөгөө талдаа ажлын 3 хоног дотор бичгээр мэдэгдэх ба энэ тохиолдолд үүрэг гүйцэтгэх хугацаа нь энэхүү нөхцөл байдал үргэлжлэх хугацаагаар хойшлогдоно.

6.2. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс бий болсон нь хуанлийн 1 сараас дээш хугацаагаар хойшлогдоно.

6.3. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс гэдэгт гал түймэр, газар хөдлөлт, салхи шуурга, аянга цахилгаан, үер усны гамшиг, нийтийг хамарсан үймээн, эсэргүүцлийн хөдөлгөөн, төрийн эрх бүхий байгууллагын шийдвэр, хорио цээр зэрэг талуудын хүсэл зорилгоос үл хамаарах нөхцөл байдлыг ойлгоно.

Долоо. Бусад

7.1. Энэхүү гэрээнд тусгагдаагүй бусад асуудлыг Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу зохицуулна.

7.2. Гэрээг 2 эх хувь үйлдэнэ.

7.3. Гэрээний хугацаа нөхцөл байдлын талаар өөрчлөлт оруулахаар бол хоёр тал 30 хоногийн өмнө урьдчилан мэдэгдэж, харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

7.4. Гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг талууд харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Гүйцэтгэгч-төлөөлж:

“Ханбогд хот тохижилт”
ОНӨААТҮГ-аарын захирал
..... Д.Эрхэмбаатар/
Утас: 88115997

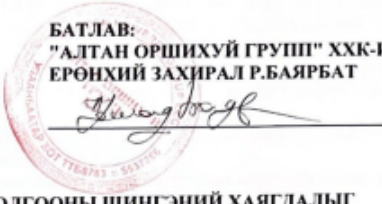
Захиалагч төлөөлж:

“Говийн алтан гулдмай” ХХК-ний
захирал
..... В.Нарангарав/
Утас: 88116770, 7727755

Хавсралт 6. Аюултай хог хаягдлын гэрээ

<p>БАТЛАВ: “ГОВИЙН АЛТАН ГУЛДМАЙ” ХХК-ИЙН ЗАХИРАЛ М.НАРАНГАРАВ</p> 	<p>БАТЛАВ: “АЛТАН ОРШИХУЙ ГРУПП” ХХК-ИЙН ЕРӨНХИЙ ЗАХИРАЛ Р.БАЯРБАТ</p>
<p>ТЕХНИКИЙН ХАЯГДАЛ ТОС, ТОСОЛГООНЫ ШИНГЭНИЙ ХАЯГДАЛЫГ ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГӨХ ГЭРЭЭ №.</p>	
<p>2023 оны 3-р сарын 22-ны өдөр Улаанбаатар хот</p>	
<p>Энэхүү Техникийн хаягдал тос, тосолгооны шингэн хаягдалыг хүлээлгэн өгөх гэрээ /цаашид “Гэрээ” гэх/-г нэг талаас Өмноговь аймаг Ханбогд сум, Хайрхан 5-р баг Цагаан Хад байрлах 3618641 тоот регистрийн дугаар бүхий “Говийн Алтан Гулдмай” ХХК /цаашид “Үүсгэгч” гэх/-ийг төлөөлж Захирал албан тушаалтай Мягмарсүрэн овогтой Нарангарав нөгөө талаас Улаанбаатар хот Багахангай дүүрэг 1-р хороо химийн гудамжинд байрлах 5537266 регистрийн дугаартай “Алтан Оршихуй Групп” ХХК /цаашид “Боловсруулагч” гэх/-ийг төлөөлж Хангамж, борлуулалтын менежер албан тушаалтай Д.Ариунмөрөн нар /хамтад нь “Талууд” гэх/ Монгол улсын Иргэний хууль, Хог хаягдлын тухай хууль, байгаль орчны нөлөөлөх байдалын багц хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийг үндэслэн дараах нөхцөлтэйгээр харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.</p>	
<p>Нэг. Ерөнхий зүйл</p>	
<p>1.1. Энэхүү гэрээний зорилго нь Үүсгэгч нь өөрийн үйлдвэр, уурхайгаас гарах техникийн ашигласан тос, тосол, гидрийн шингэн болон бусад тосолгооны шингэний хаягдал /цаашид “Хаягдал тос” гэх/-ийг холбогдох дүрэм, журмын дагуу цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэн Үүсгэгчээс Боловсруулагчид шилжүүлэх, Боловсруулагч нь хүлээн авах, устгахтай холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.</p>	
<p>1.2. Хаягдал тос нь хог хаягдлын ангилалын төрлөөр аюултай хог хаягдлын A зэрэглэлд <i>БОАЖЯСайдын А/349 тоот кодчилсон жагсаалтанд</i> багтсан байгаль орчинд хор аюулын чанартай шингэн хог хаягдал юм.</p>	
<p>1.3. Талууд гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэхдээ байгаль орчны бохирдол гаргахгүй, галын аюулгүй байдлыг бүрэн сахиж, техник, тоног тохөөромжийн аюулгүй байдлыг бүрэн хангасан нөхцөлд үйл ажиллагаа явуулах шаардлагатай.</p>	
<p>1.4. Энэхүү гэрээнд талууд нөгөө талынхаа хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ бүрэн биелүүлж үйл ажиллагаандаа хуулийг дээдлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, нууцыг чанд хадгалах зарчмыг баримтална.</p>	
<p>1.5. Энэхүү гэрээний Хавсралт №1-т Үүсгэгчийн хаягдал тос цуглуулах, хадгалах үйлдвэр, уурхайн жагсаалт, сард гарах хаягдалын хэмжээ, төрлийг бүрэн тодорхойлж хавсаргах бөгөөд энэхүү хавсралт нь гэрээний салшгүй нэгэн гол хэсэг байна.</p>	
<p>Хоёр. Гэрээний хугацаа</p>	
<p>Гэрээ нь 2023 оны 3-р сарын 22-ний өдрөөс 2023 оны 12-р сарын 31-ний өдөр хүртэлх хугацаанд хүчинтэй байна.</p>	
<p>1.2 Гэрээний хугацааны хэрэгжилтийг хоёр тал харилцан үйл ажиллагаа зохистой явагдсаныг хянан, дүрэм журмын биелэлтийг дүгнэж, сунгах саналыг шийдвэрлэнэ.</p>	
<p>1.3 Гэрээний хэрэгжилт бүрэн хангагдсан дүгнэлтэнд дараах зүйлийн биелэлтийг дүгнэнэ. Үүнд:</p>	
<p>1.3.1 Энэхүү гэрээний баталгаанд Үүсгэгч нь өөрийн эзэмшлийн талбай дээрх хог хаягдалын кодчилсон жагсаалтын 13-р бүлгийн аюултай хаягдалын төгрөгт тооцон жилд нийлүүлэх хаягдалаас хамааран 800.000 “Гэрээний үүргийн баталгаа” болгож Боловсруулагчид байршуулах.</p>	
<p>1.3.2 Үүсгэгч нь гэрээний хугацаанд хаягдал тосыг Боловсруулагчид тушаасаны дараа “Гэрээний үүргийн баталгаа”-нд хаягдал тосны ус, механик хольц бохирдлын хэмжээг нийт тосны 20%-нд 100 төгрөгт тооцон, суутгана.</p>	
<p>1.3.3 Боловсруулагч нь Үүсгэгчээс гэрээний тохиролцсон хугацаанд хаягдал тосыг хүлээн аваагүй ямарч тохиолдолд “Гэрээний үүргийн баталгаа”-г буцаан олгохгүй байх, хүлээн авсан хаягдал тосонд үүссэн механик хольц,</p>	
<p>1</p>	

- 9.2 Талууд харилцан тохиролцоонд хүрч чадаагүй тохиолдолд Монгол улсын шүүхээр хянан шийдвэрлүүлнэ.
- 9.3 Энэ гэрээ нь Монгол Улсын хуулийн дагуу үйлдэгдсэн ба тэдгээр хуулийн хэм хэмжээнд тайлбарлагдан ойлгогдоно.

Арав. Мэдээлэл хүргүүлэх

- 10.1 Энэхүү гэрээтэй холбоотой аливаа мэдэгдэл, санал хүсэлтийг бичгэн хэлбэрээр, эрх бүхий этгээдийн гарын үсэг, тамга тэмдэгтэйгээр үйлдэн доорх хаягаар хүргүүлнэ. Үүнд:

Үүсгэгчид хүргүүлэх бол:

Нэр: “Говийн Алтан Гулдмай” ХХК

Албан тушаал: Захирал

Хаяг: ХУД 15-р хороо, Махатма Ганди гудамж, MSN Building 3 давхар 305 тоот

10.1 дэх хэсэгт заасан мэдээллэд өөрчлөлт оруулах бол нөгөө талдаа ажлын 10 хоногийн өмнө бичгээр мэдэгдэнэ. Ийнхүү мэдэгдээгүйгээс үүссэн аливаа хохирол, зардлыг мэдэгдээгүй тал нь бүрэн хариуцна.

Арван нэг . Бусад зүйл

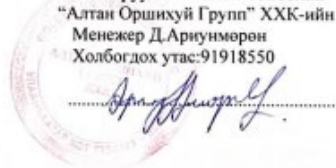
- 11.1 Энэхүү Гэрээ нь Талуудын эрх бүхий төлөөлөгчид гарын үсэг зурж, тэмдэг дарснаар хүчин төгөлдөр болно.
- 11.2 Энэхүү гэрээ хэрэгжих явцад гэрээнд аливаа нэмэлт өөрчлөлт оруулах, нэмэлт гэрээ байгуулах тохиолдолд бичгээр үйлдэж эрх бүхий албан тушаалтан гарын үсэг зурж, тэмдэг дарж баталгаажуулснаар хүчин төгөлдөр болно.
- 11.3 Энэхүү Гэрээг Монгол хэл дээр бичгээр 1 хувь үйлдэх бөгөөд Үүсгэгчид 1 хувь, Боловсруулагчид 1 хувийг хадгалах бөгөөд хувь тус бүр хууль зүйн ижил хүчинтэй байна.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН

Үүсгэгч талыг төлөөлж:
“Говийн Алтан Гулдмай” ХХК-ийн
Захирал М.Наранцарал
Холбогдох утас: 77727737

Боловсруулагч талыг төлөөлж:
“Алтан Оршихуй Групп” ХХК-ийн
Менежер Д.Ариунмөрөн
Холбогдох утас: 91918550

Хавсралт 7. Шингэн хог хаягдлын гэрээ

БОХИР УС СОРУУЛАХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ГЭРЭЭ

2022 оны 04-р сарын 14-ны өдөр

№: 39

Ханбогд сум

Энэхүү гэрээг нэг талаас хангагч төвийг төлөөлж “ХАНДИЗЕЛЬ” ОНӨААТҮГ /РД:2015633/ (цаашид “Хангагч” гэх), түүнийг төлөөлж захирал Цэдэнбалжир овогтой Идэрзориг, нөгөө талаас “ГОВИЙН АЛТАН ГУЛДМАЙ” ХХК /РД:3618641/ (цаашид “Хэрэглэгч” гэх), түүнийг төлөөлж Мягмарсүрэн овогтой Нарангарал нар нь (цаашид хамтад нь “Талууд” гэх) Монгол Улсын Иргэний хууль, Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль болон холбогдох эрх зүйн актуудыг үндэслэн дараах нөхцөлөөр харилцан тохиролцож байгуулав.

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

- 1.1. Энэхүү гэрээгээр Хангагч нь Хэрэглэгчийн бохир усыг соруулах, тээвэрлэх, Хэрэглэгч нь төлбөр төлөх үүргийг хүлээнэ.
- 1.2. Хангагч байгууллага нь хуульд заасны дагуу уг үйл ажиллагааг явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй болно.
- 1.3. Хэрэглэгч болон Хангагч байгууллага нь өөр, өөрийн эзэмшилд байгаа бохир усны шугам хоолой, худаг, ариутгал халдваргүйжүүлэлт, ашиглалт хамгаалалтад хяналт тавина.

Хоёр. Гэрээний хугацаа

- 2.1. Гэрээний хугацаа: Гэрээ байгуулсан өдрөөс эхлэн 1 /нэг/ жилийн хугацаатай байна.
- 2.2. Хангагч, Хэрэглэгч талуудын хооронд ямар нэгэн зөрчил үүсээгүй (жилийн эцэст хоорондын төлбөр тэслэсэн байх, гэрээнд заасан бусад зүйл заалтуудыг мөрдлөг болгосон), аль нэг талаас гэрээ цуцлах санал гаргаагүй тохиолдолд гэрээний хугацаа автоматаар сунгагдах болно.

Гурав. Төлбөр

- 3.1. Хэрэглэгч байгууллага нь сумын төвд 1м³ ус соруулсан бохир усны үнийг Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах зөвлөлийн баталсан нэмэгдсэн ортгийн албан татвар ороогүй үнэ болох 6,000 төгрөг, НӨАТ 600 төгрөг, бүгд 6,600 /зургаан мянга зургаан зуун/ төгрөгийг Хангагч байгууллагад төлнө.
- 3.2. Хангагчийн хэрэглээний бохир ус соруулах машин 6.5м³-ийн багтаамжтай. Цагаан хадны суурьшлын бүсээс Ханбогд сумын төвд байрлах цэрэрлэх байгууламжид тээвэрлэн буулгахтай холбогдон гарах зардал нь 1м³ бохир усанд НӨАТ орсон дүнгээр 66,000 /жаран зургаан мянган/ төгрөгөөр тооцон Хангагч талд төлнө. (Уг төлбөрт гэрээний 3.1 дэх заалт багтсан болно.)
- 3.3. Хэрэглэгч тал ажил үйлчилгээний төлбөр болох 1,100,000 /НӨАТ орсон/ төгрөгийн урьдчилгаа байршуулах ба энэ төлбөр нь дараагийн ажил үйлчилгээний төлбөрөөс суутгагдах болно.
- 3.4. Хангагч сар бүрийн 20-ны дотор Хэрэглэгчийн бүртгэлтэй дугаарт төлбөрийн мэдээллийг илгээх бөгөөд Хэрэглэгч сар бүрийн 25-ны дотор багтаан төлбөр тооцоог Хангагч байгууллагын Төрийн банкны 211000143222 тоот, Хаан банкны 5595001088 тоот дансуудад үйлчилгээний нэхэмжлэхийн дагуу бүрэн төлнө.

Дөрөв. Бохир ус соруулах, тээвэрлэх байгууллагын эрх, үүрэг

- 4.1. Хангагч нь Монгол Улсын Иргэний тухай хууль, Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль тогтоомж, дүрэм журамд заасан эрхийг эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

6.3. Гэрээний аль нэг тал энэхүү гэрээнд заасан үүргээ биелүүлэхгүй тохиолдолд гэрээг нэг талын санаачилгаар нутагна.

Долоо. Хариуцалта

- 7.1 Хэрэглэгч сар бүрийн 25-ны дотор багтаан тодборвоо толох бөгөөд уг хугацаанд тооцоо хийг үгүй бол хугацаа хожимдуулсан хонго тугамд тологдоогүй төлбөрийн үнийн дүнийн 0.5%-тай тэнцэх хэмжээний алданыг Хангагчид толно.
- 7.2 Хэрэглэгчээс бохир соруулах дуудлагын 48 цагийн өмнө авснаас хойш ажлын 3 өдрийн дотор ирж бохир ус соруулах, гэнэртэх ажлыг гүйцэтгэхгүй бол хугацаа хэтрүүлсэн хонго тугамд гүйцэтгэвэл томих үүргийн үнийн дүнийн 0.5%-тай тэнцэх хэмжээний алданыг ногдууна.
- 7.3 Гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэхгүйгээс учирсан хохирлыг тэм буруутай тал нь ногоо талд толох үүргтэй.

Найм. Маргаан шийдвэрлэх

- 8.1 Хэрэв талуудын хооронд маргаан гарвал талууд эвний журмаар шийдвэрлэх ба маргаанаа шийдвэрлэж чадахгүйд хүрсэл МОНГОЛЫН ОЛОН УЛСЫН АРБИТРААР эцэслэн шийдвэрлүүлэх бөгөөд арбитрын ажиллагаанд тус арбитрын маргаан хянан шийдвэрлэх журмыг баримтална.

Ес. Гэрээний хавсралт

- 9.1 Гэрээнд хавсралтаар хавсаргасан дор дурдсан зүйлүүд нь гэрээний салшгүй хэсэг болно. Үүнд:
  - 9.1.1 Хангагчийн тусгай зөвшөөрлийн хуулбар;
  - 9.1.2 Талуудын улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар;
  - 9.1.3 Талуудыг тодлолж гэрээ байгуулах этгээдийн бичиг баримтын хуулбар, хэрэв гүйцэтгэх захирлаас оор этгээд байгаа тохиолдолд нгэмжлэл.

Арав. Бусад зүйл

- 10.1 Энэхүү гэрээ нь Хангагч, Хэрэглэгч байгууллагуудын эрх бүхий албан тушаалтны баталсан өдрөөс эхлэн хүчин тогтодор болох бөгөөд гэрээг 2 хувь үйлдэн талууд тус бүр 1:1 хувийн хадгална.
- 10.2 Талууд энэхүү гэрээнд нэмэлт, оорчлолт оруулж болно. Гэрээний нэмэлт, оорчлолт нь зөвхөн бичгээр хийгж талуудын эрх бүхий албан тушаалтан баталснаар хүчин тогтодор болно.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

ХАНГАГЧИЙН ТӨЛӨӨЛЖ

“ХАНШИРЭЭД” ХААГААГУУ-ын захирал

Ц.ЦИДЭРВОРИН

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

Утас: 80828272

ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ТӨЛӨӨЛЖ

“ГОВИЙН АЛТАН ГУЛДАЙ” ХХК-ийн

Захирал

А.АМАРАМ

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000

Утас: 80557000